

Η ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΣΤΟ ΜΕΤΑΠΟΛΕΜΙΚΟ ΗΡΑΚΛΕΙΟ: ΜΙΑ ΠΡΩΤΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ¹

THE PEDAGOGICAL ACADEMY IN POST-WAR HERAKLION: AN INITIAL APPROACH

Εμμανουήλ Γ. Χαλκιαδάκης
Δρ Ιστορίας, Διδάσκων (Ε.Δι.Π.)
Πανεπιστήμιο Κρήτης (Π.Τ.Δ.Ε.)
Visiting Scholar
University of London (R.H.U.L.)
e.chalkiadakis@uoc.gr

Περίληψη

Η μελέτη αυτή² αναφέρεται συνοπτικά στην ιστορία της Παιδαγωγικής Ακαδημίας Ηρακλείου. Κατά τη μεταπολεμική περίοδο. Ουσιαστικά, μέχρι την ίδρυση τμημάτων του Πανεπιστημίου Κρήτης στο Ηράκλειο, η Παιδαγωγική Ακαδημία υπήρξε το ανώτερο πνευματικό ίδρυμα στην πόλη του Ηρακλείου, από το οποίο αποφοίτησαν εκατοντάδες δάσκαλοι. Παράλληλα, επιφανείς επιστήμονες υπήρξαν φοιτητές και καθηγητές στην εν λόγω ακαδημία. Η ιστορία αυτής της σχολής είναι συνυφασμένη με τη νεότερη και σύγχρονη ιστορία της πόλης του Ηρακλείου, ενώ ακόμα και σήμερα η περιοχή που στέγασε το πλέον ιστορικό κτήριό³ της ονομάζεται στη συνείδηση του κόσμου «Ακαδημία», παρά τη μετονομασία του δρόμου που περνά μπροστά από την κεντρική είσοδο του κτηριακού της συγκροτήματος. Το τελευταίο είναι και ενδεικτικό του ιδιαίτερου σημασιολογικού και ιστορικού της βάρους στην πνευματική και κοινωνική ζωή του τόπου.

Λέξεις κλειδιά

Παιδαγωγική Ακαδημία, Διδασκαλείο, Τμήμα, Πρόγραμμα Σπουδών, εκπαίδευση, δάσκαλοι, σπουδαστές.

Abstract:

This study provides a brief overview of the history of the Pedagogical Academy of Heraklion during the post-war period. Essentially, until the establishment of departments of the University of Crete in Heraklion, the Pedagogical Academy was the premier intellectual institution in the city of Heraklion, from which hundreds of teachers graduated. At the same time, prominent scholars were students and professors at the academy. The history of this school

is intertwined with the more recent and contemporary history of the city of Heraklion, and even today, the area that housed its most historic building is referred to in the consciousness of most as the “Academy”, despite the renaming of the street passing in front of the main entrance of the building complex. The latter is indicative of the particular semantic and historical weight in the intellectual and social life of the place.

Key words

Pedagogical Academy, Teaching, Department, Curriculum, education, teachers, students.

0. Εισαγωγή

Το 1920, με εισήγηση του Δημητρίου Γληνού, ιδρύθηκε Παιδαγωγική Ακαδημία στην Αθήνα. Ο Δημήτριος Γληνός υπήρξε εκπαιδευτικός, συγγραφέας, πολιτικός και μέλος του «Εκπαιδευτικού Ομίλου». Ο τελευταίος στόχευε στη συγγραφή διδακτικών βιβλίων στη δημοτική γλώσσα και στη σύσταση ενός Πρότυπου Δημοτικού Σχολείου, με σκοπό την εφαρμογή των ιδεών του Κινήματος των Δημοτικιστών στο πλαίσιο της αναμόρφωσης του εκπαιδευτικού συστήματος μέσα από τη διδασκαλία της δημοτικής⁴.

Ωστόσο, οι πολιτικές συνθήκες εκείνης της εποχής δεν επέτρεψαν τη λειτουργία της Παιδαγωγικής Ακαδημίας στην Κρήτη. Την περίοδο εκείνη, ιδρύθηκαν πολυτάξια Διδασκαλεία για τη μόρφωση των δασκάλων. Στο Ηράκλειο ιδρύθηκε Διδασκαλείο, επί Κρητικής Πολιτείας, το 1901⁵. Με τον Νόμο 5802/1933 καταργήθηκαν όλα τα Διδασκαλεία και αντικαταστάθηκαν από τις Παιδαγωγικές Ακαδημίες⁶. Η Παιδαγωγική Ακαδημία στο Ηράκλειο λειτούργησε επίσημα την περίοδο 1933-1989 και από αυτήν αποφοίτησαν οι δάσκαλοι και οι δασκάλες των δημοτικών σχολείων⁷.

1. Από το Διδασκαλείο στην Παιδαγωγική Ακαδημία

Η ίδρυση των Παιδαγωγικών Ακαδημιών τη δεκαετία του 1930 θα μπορούσε να συνοψιστεί στους ακόλουθους λόγους: α) η φοίτηση των δασκάλων σε ανώτερες σχολές θα σήμαινε και την αύξηση του κοινωνικού status των αποφοίτων (πέρα από την καλύτερη επισημονική τους κατάρτιση), β) η συντήρηση των Διδασκαλείων κρίθηκε πολυδάπανη σε σχέση με τις Παιδαγωγικές Ακαδημίες, γ) υπήρξε καταλυτική στην ίδρυσή τους η επίδραση της γερμανικής παιδαγωγικής επιστήμης και δ) η καθιέρωση της καθαρεύουσας ως γλώσσας εκπαίδευσης των δασκάλων, κάτω από το βάρος του Κλασικισμού, θεωρήθηκε πως θα μπορούσε να υιοθετηθεί ευκολότερα μέσα από μία Παιδαγωγική Ακαδημία από ό,τι από ένα Διδασκαλείο⁸.

Στην πόλη του Ηρακλείου η Παιδαγωγική Ακαδημία άρχισε να λειτουργεί ουσιαστικά από το ακαδημαϊκό έτος 1934-1935 και στεγαζόταν στο κτήριο του άλλοτε Διδασκαλείου, στον ίδιο χώρο που λειτουργεί σήμερα το 8ο Πειραματικό Δημοτικό Σχολείο, κοντά στον ναό του

Αγίου Ματθαίου των Σιναϊτών. Στον χώρο αυτό ήταν κτισμένο αρχικά νοσοκομείο, γνωστό και ως «Σπιτάλια»⁹, ενώ λειτουργούσε και γηροκομείο και πτωχοκομείο, για τους Χριστιανούς της πόλης. Το 1902 ιδρύθηκε το Πανάνειο Νοσοκομείο¹⁰ κι έτσι το κτήριο μετατράπηκε σε διδασκαλείο που λειτούργησε από το 1905, αρχικά ως Διδασκαλείο και έπειτα ως Παιδαγωγική Ακαδημία Κρήτης¹¹.

Η επιγραφή που βρίσκεται εντοιχισμένη στον εξωτερικό τοίχο του 8ου Δημοτικού Σχολείου, εκεί όπου υπήρχε το παλιό Διδασκαλείο που εξελίχθηκε σε Παιδαγωγική Ακαδημία Κρήτης, είναι ενδεικτική της ιστορίας του κτηρίου και του χώρου. Αναλυτικά αναφέρεται:

«ΣΕΠΤΟΣ Ο ΧΩΡΟΣ ΑΥΤΟΣ
ΑΠΟ ΤΟΝ ΙΗ΄ ΑΙΩΝΑ ΤΑ ΣΠΙΤΑΛΙΑ
ΕΣΤΕΓΑΖΑΝ ΝΟΣΟΚΟΜΕΙΟ ΑΛΛΑ
ΚΑΙ ΓΗΡΟΚΟΜΕΙΟ ΠΤΩΧΟΚΟΜΕΙΟ
ΑΠΟΤΕΛΟΥΣΑΝ ΚΑΤΑΦΥΓΙΟ ΤΩΝ
ΔΙΩΚΟΜΕΝΩΝ ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΤΟΥΡΚΟΥΣ
ΧΡΙΣΤΙΑΝΩΝ
ΑΘΡΟΟΙ ΟΙ ΤΑΦΟΙ ΤΩΝ ΣΦΑΓΙΑΣΘΕΝΤΩΝ
ΜΑΡΤΥΡΩΝ ΣΤΗΝ ΑΥΛΗ
ΑΠΟ ΤΟ 1905 ΤΟ ΛΙΤΟ ΑΛΛ ΕΠΙΒΛΗΤΙΚΟ
ΠΑΛΑΙΟ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΗΜΑ ΕΛΕΙΤΟΥΡΓΗΣΕ
ΩΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΕΙΟ ΚΑΙ ΑΡΓΟΤΕΡΑ ΩΣ
ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΚΡΗΤΗΣ
ΖΩΝΤΑΝΗ Η ΜΝΗΜΗ ΤΟΥΣ
ΑΣ ΜΕΙΝΕΙ ΣΤΗΝ ΚΑΡΔΙΑ ΜΑΣ»¹².

Το 1935 ο Δήμος Ηρακλείου παραχώρησε στη Σχολική Εφορία της Ακαδημίας το «παρά την ομώνυμον Λεωφόρον άνωθεν του «γεωπονικού κήπου» οικόπεδον αρκετής εκτάσεως, επί του οποίου και ήρχισεν αμέσως η κατασκευή του [...] σχολικού κτιρίου το οποίο θα εστέγαζεν την Ακαδημίαν [...]». Σύμφωνα με το ίδιο δημοσίευμα της εφημερίδας *Πατρίς*, το κτήριο ήταν το 1953 ακόμα ημιτελές¹³. Από την άλλη, υπάρχει η άποψη, αντίθετα με το δημοσίευμα, ότι το οικόπεδο για την ανέγερση του κτηρίου της Ακαδημίας το παραχώρησε ο Γεώργιος Κατεχάκης, γενικός διοικητής Κρήτης και μετέπειτα υπουργός των Στρατιωτικών¹⁴, πέραν του χρηματικού ποσού που είχε κληροδοτήσει για την κατασκευή του κτηρίου¹⁵.

Το Πρόγραμμα Μαθημάτων ήταν κοινό για όλες τις Παιδαγωγικές Ακαδημίες της Ελλάδας και διατηρήθηκε, με ορισμένες τροποποιήσεις, μέχρι το 1966. Σε αυτό δινόταν ιδιαίτερη βαρύτητα σε μαθήματα Παιδαγωγικής και Ψυχολογίας και σε κάποια ειδικά μαθήματα, ενώ έλειπαν τα μαθηματικά, πιθανόν με το σκεπτικό ότι σκοπός του ήταν η εξειδικευμένη παιδαγωγική κατάρτιση των σπουδαστών¹⁶.

2. Η Δωρεά Κατεχάκη

Ο γενικός διοικητής Κρήτης Γεώργιος Κατεχάκης δώρισε μεγάλο χρηματικό ποσό για την κατασκευή του Διδασκαλείου Ηρακλείου. Αποκαλυπτικό ως προς τη δωρεά Κατεχάκη είναι το δημοσίευμα της εφημερίδας *Ελευθέρα Σκέψις* του 1930. Σε αυτό αναφέρονται, μεταξύ άλλων:

«ΓΕΝΕΑ (sic) ΔΩΡΕΑ ΤΟΥ κ. ΚΑΤΕΧΑΚΗ

ΠΡΟΣ ΑΝΕΓΕΡΣΙΝ ΔΙΔΑΣΚΑΛΕΙΟΥ ΕΝ ΗΡΑΚΛΕΙΩ

Ο υπουργός Γενικός Διοικητής Κρήτης κ. Κατεχάκης προέβη εις μίαν υψηλόφρονα και φιλοπάτριδα πράξιν, δωρήσαν πάσαν την πατρικήν αυτού περιουσίαν, αξίας πολλών εκατοντάδων χιλιάδων δραχμών, ίνα δι' αυτής ανεγερθή οίκημα προς στέγασιν του εν Ηρακλείω λειτουργούντος Διδασκαλείου, όπερ σήμερα δεν έχει οίκημα ούτε ανεκτόν ούτε μόνιμον. [...]»¹⁷. Σύμφωνα με μεταγενέστερο δημοσίευμα του 1953, το πόσο που άφησε ο Γ. Κατεχάκης για την αποπεράτωση του κτηρίου της Ακαδημίας (που αντικατέστησε το Διδασκαλείο) ανήλθε στις 331.940 χρυσές δραχμές, προερχόμενο από εκποίηση της πατρικής του περιουσίας για τον σκοπό αυτό. Το 1936 η κατασκευή του νέου κτηρίου της Ακαδημίας στην ομώνυμη οδό διακόπηκε λόγω έλλειψης πιστώσεων.¹⁸.

3. Οι προσωπικότητες που οδήγησαν στην ίδρυση της Παιδαγωγικής Ακαδημίας Ηρακλείου

Αποκαλυπτικό ως προς την ίδρυση Παιδαγωγικής Ακαδημίας Κρήτης με έδρα το Ηράκλειο είναι το δημοσίευμα της εφημερίδας *Μεσόγειος* του 1966. Σε αυτό διαφαίνεται ο σημαντικός ρόλος του διευθυντή του Διδασκαλείου Σταύρου Μπουρλώτου, του δημοσιογράφου Μιχαήλ Μαρνελάκη και του βουλευτή Σάμου, με καταγωγή από το Ρέθυμνο, Εμμ. Χατζιδάκη. Ο ρόλος, μάλιστα, του τελευταίου υπήρξε καθοριστικός στην επιλογή της έδρας της Ακαδημίας στο Ηράκλειο, ενώ δεν πρέπει να λησμονείται και η μετέπειτα συμβολή του Γ. Κατεχάκη στην ανέγερση του νέου οικήματος της Ακαδημίας¹⁹.

4. Η περίοδος της ναζιστικής κατοχής

Στα δύσκολα χρόνια της ναζιστικής Κατοχής, η Ακαδημία στεγαζόταν προσωρινά στον Σπρόναο και στον γυναικωνίτη του Αγίου Μηνά, αφού το κτήριο της το είχαν καταλάβει οι Γερμανοί²⁰. Μετά την απελευθέρωση, η Ακαδημία Ηρακλείου συνέχισε να στεγάζεται στον χώρο του παλιού Διδασκαλείου, όπου το σημερινό 8ο Δημοτικό Σχολείο Ηρακλείου²¹. Το ημιτελές κτήριο της Ακαδημίας με το προαύλιό του στην ομώνυμη οδό χρησιμοποιήθηκε από τους Γερμανούς ως γκαράζ, ως αποθήκη και ως μηχανουργείο²².

5. Τα πρώτα μεταπολεμικά χρόνια - Η μεταφορά της Ακαδημίας στο κτήριο της ομώνυμης (τότε) οδού

Με την αποχώρηση των Γερμανών από το Ηράκλειο, το ημιτελές κτήριο της Παιδαγωγικής Ακαδημίας μετατράπηκε (προσωρινά) σε καταυλισμό αστέγων. Μολονότι προπολεμικά είχαν δαπανηθεί από το κράτος 1.200.000 δραχμές και άλλες 331.940 δραχμές από τη δωρεά του Γ. Κατεχάκη για την κατασκευή του κτηριακού συγκροτήματος, και παρά τις επανειλημμένες προσπάθειες της Σχολικής Εφορείας και της διεύθυνσης της Παιδαγωγικής Ακαδημίας, δεν εξασφαλίστηκαν τα απαραίτητα κονδύλια για την αποπεράτωση της. Συνολικά απαιτούνταν επιπρόσθετα 900.000.000 μετακατοχικές δραχμές, ενώ μόνο τα 300 μπορούσε να εξασφαλίσει το Εφεδρικό Ταμείο Ηρακλείου. Παρόλα αυτά, ο τότε διευθυντής της Παιδαγωγικής Ακαδημίας Σταμάτης Γλύκας δήλωνε αισιόδοξος πως και με το διαθέσιμο ποσό από το Εφεδρικό Ταμείο θα μπορούσε να αποπερατώσει τη Σχολή²³. Πράγματι, λίγα χρόνια μετά, το κτήριο της Ακαδημίας υποδέχθηκε τους νέους σπουδαστές.

Αξίζει να σημειωθεί ότι η μεταπολεμική εποχή υπήρξε μία περίοδος εσωτερικής ανασυγκρότησης, οικονομικής ένδειας, καθώς και κοινωνικών προβλημάτων, ιδεολογικών συγκρούσεων και πολιτικής αστάθειας²⁴. Μέσα σε αυτό το πλαίσιο λειτούργησε η Παιδαγωγική Ακαδημία Ηρακλείου. Κάτω από το πρίσμα των δυσκολιών της εποχής έχει ιδιαίτερη σημασία το γεγονός ότι από τη δεκαετία του 1950 θεσπίζεται υποτροφία για τους καλύτερους σπουδαστές από το Ίδρυμα Κρατικών Υποτροφιών²⁵. Τη σημασία της υποτροφίας του Ίδρυματος Κρατικών Υποτροφιών για τους σπουδαστές της Ακαδημίας την επισημαίνει με τον πλέον χαρακτηριστικό τρόπο ο ομότιμος καθηγητής της Σχολής Επιστημών Αγωγής του Πανεπιστημίου Κρήτης Γ. Κρασανάκης που είχε διατελέσει καθηγητής αλλά και σπουδαστής της Παιδαγωγικής Ακαδημίας Ηρακλείου. Χαρακτηριστικά αναφέρει: «[...] Με τα χρήματα που ελάμβανα ως υπότροφος και κατά τα δύο έτη της φοιτήσεώς μου [1958-1960], δεν βοήθησα μόνο τον εαυτό μου, αλλά και την αδελφή μου Ελευθερία, που ήταν τότε μαθήτρια Γυμνασίου»²⁶.

Τα πρώτα μεταπολεμικά χρόνια αυξήθηκε ο αριθμός των σπουδαστών. Ενδεικτικά, αξίζει να σημειωθεί ότι το ακαδημαϊκό έτος 1952-1953 διαγωνίστηκαν για την εισαγωγή τους στην Ακαδημία 401 σπουδαστές, από τους οποίους 229 άνδρες και 172 γυναίκες. Από αυτούς εισήχθησαν στην Ακαδημία 54 άνδρες και 53 γυναίκες²⁷. Από ό,τι φαίνεται περισσότεροι υποψήφιοι ήταν οι άνδρες σε σχέση με τις γυναίκες, γεγονός που μπορεί να ερμηνευτεί και από το ότι η Παιδαγωγική Ακαδημία ήταν η μοναδική ανώτερη σχολή στην Κρήτη για όποιον Κρητικό ήθελε να σπουδάσει, που εξασφάλιζε, μάλιστα, και σχετικά άμεση επαγγελματική αποκατάσταση. Για τα δεδομένα της εποχής, κατά την οποία εργάζονταν εκτός του οίκου τους κυρίως οι άνδρες ήταν μία λύση για όσους από αυτούς αναζητούσαν μία σχολή κοντά στον τόπο καταγωγής τους που θα τους εξασφάλιζε μόρφωση και άμεση εργασία. Προς επιβεβαίωση του παραπάνω σκεπτικού αναφέρεται η ίδια η μαρτυρία του σπουδαστή και μετέπειτα καθηγητή της Ακαδημίας και, στη συνέχεια, του Πανεπιστημίου Κρήτης Γ. Κρασανάκη: «[...] Ποιοι άλλοι θα μπορούσαν να σηκώσουν το βαρύ οικονομικό φορτίο των σπουδών μου σε

μία πανεπιστημιακή Σχολή στην Αθήνα ή στη Θεσσαλονίκη [;] (τότε μόνο τα δύο αυτά Πανεπιστήμια λειτουργούσαν). Έτσι πήρα μόνος μου την απόφαση να στραφώ προς την Παιδαγωγική Ακαδημία Ηρακλείου, όπου η φοίτηση ήταν διετής και τα έξοδα περιορισμένα, λόγω της έδρας της στο Ηράκλειο. Επιπλέον, θα μπορούσα γρήγορα να μπω στην ενεργό δράση ως πτυχιούχος δάσκαλος, ώστε να βοηθήσω την πατρική μου οικογένεια.»²⁸.

Το ακαδημαϊκό έτος 1952-1953 ο συνολικός αριθμός των σπουδαστών της Ακαδημίας ανήλθε στους 248, 131 άνδρες και 117 γυναίκες. Την ίδια περίοδο καταγράφονται ελλείψεις σε εκπαιδευτικό προσωπικό, υποδιευθυντή, αλλά και σε βοηθητικό προσωπικό²⁹.

Όπως αναφέρει χαρακτηριστικά ο προϊστάμενος της Βικελαίας Βιβλιοθήκης Δημήτρης Σάββας που υπήρξε και πτυχιούχος της Παιδαγωγικής Ακαδημίας Ηρακλείου, «[...] η Παιδαγωγική Ακαδημία είχε χαρακτηριστεί από την Πολιτεία σαν Ανωτάτη σχολή κατ' ευφημισμόν τουλάχιστον και εδίδαξαν [σε αυτήν] οι παιδαγωγοί Μπουρλώτος, Γλύκας, Ζαμπετάκης κλπ. Σε καμία όμως περίπτωση όσοι φοιτούσαν δεν ένοιωθαν εξομοιωμένοι με τους φοιτητές των άλλων Ανωτάτων σχολών π.χ. όσοι φοιτούσαν στην Παιδαγωγική Ακαδημία δε λεγότανε φοιτητές αλλά σπουδαστές. Μετά την αποφοίτηση δεν έπαιρναν πτυχίο αλλά απολυτήριο. Η φοίτηση ήταν διετής και μετά το διορισμό τους είχαν μειωμένη κοινωνική, επαγγελματική και οικονομική παρουσία. Από το 1964 με κάποιες νομοθετικές ρυθμίσεις της τότε κυβέρνησης, άρχισαν οι δάσκαλοι να αισθάνονται μεγαλύτερη καταξίωση, κάτι που ολοκληρώθηκε με την κατάργηση των Παιδαγωγικών Ακαδημιών και τη δημιουργία παιδαγωγικού τμήματος στα Πανεπιστήμια, τεταρτοετούς φοίτησης. Μέχρι το σχολικό έτος 1950-1951 εισάγονταν κάθε χρόνο 30 άρρνες και 10 θήλεις. Από το έτος 1951-1952 εισήχθησαν για πρώτη φορά 40 άρρνες και 40 θήλεις αλλά και καθ' υπέρβαση 25+25 αντίστοιχα, με αποτέλεσμα το 1953 ν' αποφοιτήσουν 130 συνολικά δάσκαλοι και δασκάλες [...]»³⁰.

Η μελέτη για το συγκρότημα της πρώην Παιδαγωγικής Ακαδημίας πραγματοποιήθηκε από τον Πάτροκλο Καραντινό, έναν από τους πλέον σημαντικούς Έλληνες αρχιτέκτονες του 20ού αιώνα, την περίοδο 1932-1938. Η κατασκευή του κτηρίου ξεκίνησε πριν από τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο και ολοκληρώθηκε μερικά χρόνια μετά το τέλος του. Το 1957, η Παιδαγωγική Ακαδημία μεταφέρθηκε και λειτούργησε στον νέο της χώρο, όπως και τα Πρότυπα Δημοτικά Σχολεία της³¹. Σε αυτά γίνονταν και η πρακτική άσκηση των σπουδαστών της. Η τελευταία αποτελούσε σημαντικό μέρος της εκπαίδευσης των μελλοντικών δασκάλων και πραγματοποιούνταν στο δεύτερο έτος σπουδών³².

Σύμφωνα με τον Δ. Σάββα, «[...] Τα σχολικά αυτά χρόνια μοναδικός παιδαγωγός ήταν ο διευθυντής της Παιδαγωγικής Ακαδημίας Σταμάτης Γλύκας. Δίδασκε ειδική και γενική διδακτική καθώς και πρακτική διδασκαλία. Υπήρχαν όμως και άλλοι καθηγητές όπως: Ο Πετράκης, θεολόγος και διευθυντής του Λυκείου "Ο Κοραΐς", ο Άγγελος Σαφαρίκας, επιθεωρητής Δημοτικών σχολείων που δίδασκε Ιστορία της Παιδαγωγικής, ο δικηγόρος Στυλιανός Φιοράκης δίδασκε σχολική νομοθεσία, Παιδαγωγική ψυχολογία, ο επιθεωρητής Δημοτικών σχολείων Ηλίας Ξηροτύρης, φιλοσοφία, ο σοφός καθηγητής Σπύρος Αλεξίου, Σχολική υγιεινή, ο Καπετανάκης διευθυντής του Πρότυπου Δημοτικού σχολείου Ηρακλείου, ο φιλόλογος Εμμανουήλ

Βλαχάκης δίδασκε αρχαία και νέα ελληνική Λογοτεχνία, Φυσική ο Βουκουκλάρης, Γαλλική γλώσσα ο Φερετζάκης, ο γεωπόνος Μιχαλιτσιάνος δίδασκε στοιχεία Γεωπονίας και Ζωοτεχνίας, γυμναστική ο Φανουριάκης, ιχνογραφία και χειροτεχνία ο Κόκκινος και το μάθημα της Ωδικής ενόργανης και εκκλησιαστικής Μουσικής το έκανε ο καθηγητής Βασίλειος Νουφράκης. Η ζωή των σπουδαστών στην Π.Α. έμοιαζε περισσότερο με μαθητική, παρά με φοιτητική. Κοινή πρωινή προσευχή, παρουσία διδασκόντων και διδασκομένων, ανακοινώσεις της Διεύθυνσης, κουδούνι, διαλείμματα. Φυσικά το κάπνισμα απαγορευόταν στην αυλή της Ακαδημίας, αλλά υπήρχε ειδικός χώρος για τους καπνίζοντες σπουδαστές. «[...] Η εξέταση των μαθημάτων γίνονταν μπροστά στην έδρα και τα πειράγματα προς τους καθηγητές ήταν συχνά. Οι σχολικές γιορτές στις διάφορες επετείους, οι γυμναστικές επιδείξεις στην πλατεία του Αγίου Μηνά, οι διασχολικοί αθλητικοί αγώνες, η χορωδία, μαζί με τα αισθηματικά σκιρτήματα πολλά από τα οποία ολοκληρώθηκαν, είναι κάτι που θυμούνται οι νέοι σπουδαστές εκείνης της εποχής που σήμερα πλησιάζουν τα ογδόντα. [...]»³³.

Το 1957³⁴ μεταφέρθηκε η Σχολή στην οδό Ακαδημίας 10 (ο δρόμος πήρε το όνομά του από την Παιδαγωγική Ακαδημία), τη σημερινή οδό Ανδρέα Παπανδρέου, όπου στεγάζονται σήμερα, μεταξύ άλλων, το 53ο και 54ο Δημοτικό Σχολείο³⁵.

6. Η συμμετοχή των σπουδαστών της Ακαδημίας στην κηδεία του Καζαντζάκη

Το 1957 συνέβη ένα σημαντικό γεγονός που τάρaxε την πνευματική ζωή του τόπου και όχι μόνο. Ο επιφανής Κρητικός συγγραφέας Νίκος Καζαντζάκης πέθανε και η κηδεία του πραγματοποιήθηκε στο Ηράκλειο. Σε αυτήν συμμετείχαν ενεργά σπουδαστές της Παιδαγωγικής Ακαδημίας που συνόδευσαν τη νεκρώσιμη πομπή παραταγμένοι, κρατώντας στα χέρια τους έργα του μεγάλου Κρητικού δημιουργού, όπως το ίδιο το φωτογραφικό υλικό έχει αποθανάτισει (βλ. τις σχετικές φωτογραφίες στο Παράρτημα Εικόνων). Ενδιαφέρουσα είναι και η ανταπόκριση του δημοσιογράφου Φρέντυ Γερμανού για το γεγονός και η αναφορά του στους σπουδαστές της Ακαδημίας. Μεταξύ άλλων, επισημαίνει: «Το φέρετρο ακολούθησε τη στράτα που φέρνει στο Ενετικό Κάστρο. [...] Προηγείτο η φιλαρμονική του Δήμου Ηρακλείου [...]. Ακολουθούσε μία ομάδα σπουδαστών της Παιδαγωγικής Ακαδημίας, κρατώντας στα χέρια τα έργα που δόξασαν σε όλο τον κόσμο την Κρήτη και τον Καζαντζάκη, την «Οδύσσεια», τον «Καπετάν Μιχάλη», τον «Ζορμπά», τον «Χριστό»...»³⁶.

7. Η λειτουργία της Ακαδημίας τη μεταπολεμική περίοδο: καθημερινότητα, διδακτικό προσωπικό, πρόγραμμα σπουδών

Ο Γεώργιος Κρασανάκης αναφέρεται αναλυτικά, στην αυτοβιογραφία του, στην περίοδο που φοίτησε στην Παιδαγωγική Ακαδημία Ηρακλείου. Συγκεκριμένα, επισημαίνει τα ακόλουθα, μεταξύ άλλων: «[...] Στη Σχολή αυτή έζησα ένα κλίμα ευχάριστο και πολύ πνευματικό. [...] είχα αμέριστη την αγάπη και την συμπαράσταση όλων των καθηγητών μου.

Μνημονεύω σήμερα τα ονόματά τους ευγνωμόνως και με υϊκή αγάπη. Αυτοί ήταν οι: Σταμάτιος Γλύκας, διευθυντής, Εμμανουήλ Ζαμπετάκης, υποδιευθυντής, Νικόλαος Πετρουλάκης, υποδιευθυντής, Εμμανουήλ Βλαχάκης, φιλόλογος, Εμμανουήλ Πετράκης, θεολόγος, Αρχιμ. Νικόλαος Ξένος, θεολόγος, Δημήτριος Μιχαλιτσιάνος, γεωπόνος, Ελευθέριος Βουκουκλάρης, φυσικός, Θεόδωρος Αντωνακάκης, μουσικός, Στυλιανός Φιοράκης, δικηγόρος, Εμμανουήλ Φανουριάκης, γυμναστής, Μιχαήλ Δρακωνάκης, γυμναστής, Γεώργιος Φερετζάκης, Γαλλικής Φιλολογίας, Ειρήνη Ζομπανάκη, οικιακής οικονομίας.

Δεν θα ξεχάσω, επίσης, ποτέ τους δασκάλους των Προτύπων Δημοτικών Σχολείων της Παιδαγωγικής Ακαδημίας, στις τάξεις των οποίων και με τη βοήθειά τους πραγματοποιήσαμε τις διδακτικές ασκήσεις. Ήταν όλοι άριστοι επιστήμονες παιδαγωγοί και αφοσιωμένοι στο έργο τους λειτουργοί. [...]».

Ο Γ. Κρασανάκης αναφέρει αναλυτικά και τους συσπουδαστές του την περίοδο 1958-1960. Πρόκειται για 61 άνδρες και 32 γυναίκες. Επιπρόσθετα, δίνει στοιχεία για τη φοίτησή του την εποχή εκείνη:

«[...] Η φοίτηση στην Παιδαγωγική Ακαδημία ήταν διετής και υποχρεωτική. Τα μαθήματα διεξήγοντο ανά ώρα και καθ' όλες τις ημέρες τις εβδομάδος. Το ωρολόγιο πρόγραμμα ήταν παράλληλο με εκείνο των συστεγαζόμενων προτύπων δημοτικών σχολείων, στα οποία κάναμε τις διδακτικές ασκήσεις. Η συνύπαρξη καθηγητών, διδασκάλων, σπουδαστών και μαθητών έδωσε την εντύπωση στον επισκέπτη ότι στο ίδρυμα αυτό εβασίλευε η τάξη, η αρμονία και η αγάπη.

Οι προαγωγικές και πτυχιακές εξετάσεις δεν διέφεραν καθόλου από εκείνες των σχολείων της Μέσης Εκπαίδευσης. Ο τίτλος που λάμβαναν οι πτυχιούχοι λεγόταν Απολυτήριο. [...]»³⁷.

Το 1964, με την επικράτηση στην πολιτική σκηνή της χώρας της Ένωσης Κέντρου, ο χρόνος φοίτησης στις Παιδαγωγικές Ακαδημίες αυξήθηκε στα τρία έτη, προστέθηκαν νέα μαθήματα, όπως Γενική Ιστορία και Ιστορία του Πολιτισμού, Μαθηματικά και Φυσικές Επιστήμες, ενώ το νέο πρόγραμμα σπουδών αποτέλεσε τον βασικό κορμό των προγραμμάτων που ακολούθησαν³⁸. Η στρατιωτική δικτατορία του 1967 μείωσε σταδιακά τη φοίτηση των σπουδαστών στα δύο χρόνια και τροποποίησε το πρόγραμμα σπουδών, διατηρώντας μαθήματα όπως τα Μαθηματικά και τα Φυσικά, καταργώντας άλλα, όπως την Κοινωνιολογία και τα Στοιχεία Δημοκρατικού Πολιτεύματος και Δικαίου, και συρρικτώνοντας την Ιστορία στη μία ώρα την εβδομάδα και μόνο για το πρώτο έτος³⁹. Στο Πρόγραμμα του 1972 δόθηκε βαρύτητα στα Θρησκευτικά και στα μαθήματα Ελληνικού Πολιτισμού, ενώ η φοίτηση είχε παγωθεί στα δύο έτη, με όλες τις συνέπειες για τους σπουδαστές λόγω του ασφυκτικού χρόνου σπουδών τους⁴⁰.

Τα χρόνια που ακολούθησαν, ο Δ. Σάββας, που σπούδασε και στο κτήριο του Εσταυρωμένου, μετά τη μεταφορά της Σχολής από την οδό Ακαδημίας 10, αφηγείται την καθημερινότητά του και αναφέρεται στους καθηγητές του και τα μαθήματα που διδάχθηκε ως

σπουδαστής: «[...] κάθε Τρίτη πηγαίναμε [...] στην οδό Ακαδημίας για να παρακολουθήσουμε υποδειγματικές διδασκαλίες ή για να γυμνασθούμε από τον κ. Θανάση Τσακίριδη. Δεν θα ξεχάσω τους τότε δασκάλους μου, που έδιναν την ψυχή τους: την κυρία Βαβουρανάκη, την κα Καρφή, τον κ. Αντωνάκη (σήμερα σχολικό σύμβουλο), τον κ. Γιώργο Σταυρακάκη, τον κ. Ιωσήφ Αλυγιζάκη, τον κ. Γιώργο Τερεζάκη που ήταν και διαιτητής ποδοσφαίρου, τον κ. Παπαδάκη, τον μακαρίτη Αιμίλιο Καρφόπουλο, την Ευαγγελία Ασσαριωτάκη, την κα Πυργιωτάκη, τον κ. Μαζωνάκη και τους πάντα αεικίνητους διευθυντές των Πειραματικών σχολείων κυρίους Αριστοφάνη Χουρδάκη και Ζιώγα. Ας μου επιτραπεί να τους πω ένα μεγάλο ευχαριστώ και να ζητήσω συγνώμη για κάποιους που μου διέφυγαν και δεν τους ανέφερα.

Διευθυντές της Παιδαγωγικής Ακαδημίας Ηρακλείου υπήρξαν οι [διατηρείται η μαρτυρία με όλα τα ονόματα του προσωπικού της Ακαδημίας]: Σταύρος Μπουρλώτος, Γλύκας, Ζαμπετάκης, Γιώργος Ξέκαλος, Γιώργος Παπαγεωργίου, Ευθύμιος Στυλιάρης, Ευθύμιος Κασσώλας, Γεώργιος Κρασανάκης, Μιχάλης Κυριακάκης, Αντώνης Κυπριωτάκης, Αντώνης Σοφουλάκης και ο υποδιευθυντής Πετρουλάκης που προήχθηκε διευθυντής στα Ιωάννινα. Όσο για καθηγητές υπήρξαν οι: Ιωαννίδης, Βάμβουκας, Πυργιωτάκης, Τσακίριδης, ο γνωστός ομότιμος καθηγητής Θεοχάρης Δετοράκης, Τρούλλης, Στυλιάρης, αλλά και όσοι δίδασκαν τότε που έγινε η μεταφορά της Παιδαγωγικής Ακαδημίας Ηρακλείου στο Παιδαγωγικό τμήμα του Πανεπιστημίου Ρεθύμνου το έτος 1987, δηλαδή οι: Χαράλαμπος Βαβουρανάκης, Βασίλης Ορφανός, Γιώργος Γκερεδάκης, Μιχάλης Νικολιδάκης, ο μακαρίτης Αζαρίας Μαδανιάν, ο Ηλίας Μετοχιανάκης, ο μαθηματικός Μιχαηλίδης, οι καθηγητές της Μουσικής Θεόδωρος και Βίλμα Αντωννάκη, ο θεολόγος Νίκος Ανδρουλάκης, ο κ. Μανετάκης, η γραμματέας κα Μαρία Νεονάκη [...] Είχαμε βέβαια και τον επιστάτη, το Γιάννη, που αργότερα πήγε στα γραφεία της Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης στην αρχή της οδού Ακαδημίας, δίπλα στην κλινική του Γαληνού. Αφού μιλάμε για την Παιδαγωγική Ακαδημία θεωρώ σκόπιμο να αναφέρω τους καθηγητές που είχαν ειδικότητα στο μάθημα της Παιδαγωγικής. Πρόκειται για τους Γιάννη Ιωαννίδη, Γεώργιο Πετρουλάκη, Γεώργιο Ξέκαλο, Νικόλαο Γιαννούλη, Γεώργιο Κρασανάκη, Μιχάλη Βάμβουκα, Γιάννη Πυργιωτάκη, Αντώνη Κυπριωτάκη και Ηλία Μετοχιανάκη [...]»⁴¹.

Τα μαθήματα που δίδασκονταν οι σπουδαστές της Ακαδημίας την περίοδο 1979-1981 ήταν τα ακόλουθα: Θρησκευτικά, Ελληνική Γλώσσα και Γραμματεία – Αγωγή του Λόγου, Ελληνική Ιστορία και Ελληνικός Πολιτισμός – Αρχαιολογικοί και Ιστορικοί τόποι της Ελλάδος – Λαογραφία, Μαθηματικά, Φυσικές Επιστήμες, Γενική Παιδαγωγική, Γενική Διδακτική, Ειδική Διδακτική των μαθημάτων του Δημοτικού σχολείου, Αγωγή των καθυστερημένων παιδιών (αξίζει να επισημανθεί ο υποτιμητικός όρος με τον οποίο χαρακτηριζόταν την εποχή εκείνη η Ειδική Αγωγή, μολονότι αποτελούσε ξεχωριστό αυτόνομο μάθημα, και είναι ενδεικτικός του στιγματισμού εκείνης της κοινωνίας απέναντι σε τέτοιες περιπτώσεις), Σωματολογία του παιδιού, Γενική και Παιδαγωγική Ψυχολογία, Ψυχολογία αναπτυσσομένου ανθρώπου ιδίως του παιδιού, Ψυχολογία ατομικών διαφορών με εφαρμογές και Στοιχεία Στατιστικής στην Ψυχολογία και την Παιδαγωγική, Στοιχεία Εισαγωγής στην Φιλοσοφία, Κοινωνική και Πολιτική Αγωγή, Οργάνωση και Διοίκηση της Εκπαίδευσης (που το 1984 αντικαταστάθηκε από

το μάθημα Ιστορία της Νεοελληνικής Εκπαίδευσης⁴²), Οικιακή Οικονομία και Οικογενειακή Αγωγή, Υγιεινή, Ξένη Γλώσσα, Στοιχεία Γεωπονίας και Γεωργικής Οικονομίας, Τεχνικά, Σωματική Αγωγή, Μουσική, Πρακτικές Ασκήσεις Διδασκαλίας»⁴³. Από το Πρόγραμμα δεν έλειπαν οι εκπαιδευτικές εκδρομές εντός και εκτός Κρήτης⁴⁴.

Στο Πρόγραμμα του 1984, που ήταν και το τελευταίο Πρόγραμμα των Παιδαγωγικών Ακαδημιών, δόθηκε έμφαση στα Παιδαγωγικά μαθήματα και τα μαθήματα Ψυχολογίας, έπειτα στα μαθήματα ειδικότητας και τέλος στα μαθήματα δραστηριοτήτων, προστέθηκαν νέα μαθήματα, όπως της Συγκριτικής Παιδαγωγικής, της Ιστορίας της Εκπαίδευσης, της Κοινωνιολογίας της Παιδείας και της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης. Από την άλλη καταργήθηκαν άλλα μαθήματα, όπως της Γεωπονίας και της Υγιεινής. Από ό,τι φαίνεται το νέο πρόγραμμα στόχευε στην, κατά το δυνατόν, ολοκληρωμένη επιστημονική κατάρτιση των απόφοιτων και αυριανών εκπαιδευτικών, με έμφαση στα παιδαγωγικά μαθήματα⁴⁵.

8. Η μεταφορά της Ακαδημίας στην περιοχή του Εσταυρωμένου και κατόπιν στο Ρέθυμνο

Το 1981 πραγματοποιήθηκε νέα μεταφορά της Παιδαγωγικής Ακαδημίας στην περιοχή του Εσταυρωμένου, στο Ηράκλειο, (πρόκειται για την τρίτη κατά σειρά: από το παλιό Διδασκαλείο στην οδό Ακαδημίας, νυν Ανδρέα Παπανδρέου, και από την τελευταία στον Εσταυρωμένο)⁴⁶. Ωστόσο, μία φορά την εβδομάδα, οι σπουδαστές πήγαιναν στο ιστορικό κτήριο της οδού Ακαδημίας, για να παρακολουθήσουν τις υποδειγματικές διδασκαλίες⁴⁷. Το κτήριο της Παιδαγωγικής Ακαδημίας παραχωρήθηκε, με το κλείσιμό της, για την κάλυψη άλλων στεγαστικών αναγκών της εκπαίδευσης, μεταξύ των οποίων και για τη στέγαση του Πειραματικού Γυμνασίου και Λυκείου⁴⁸.

9. Νομοθετικές ρυθμίσεις για την ίδρυση, οργάνωση και λειτουργία παιδαγωγικών τμημάτων και για τη μεταφορά της Παιδαγωγικής Ακαδημίας στο Ρέθυμνο

Με τον Ν. 1268/1982 ιδρύονται τα Παιδαγωγικά Τμήματα Δημοτικής Εκπαίδευσης. Σύμφωνα με το άρθρο 46 του ίδιου Νόμου,

- «1. Κατ' εξαίρεση της διαδικασίας της παραγράφου 6 του άρθρου 6, ιδρύονται Παιδαγωγικά Τμήματα Δημοτικής Εκπαίδευσης και Παιδαγωγικά Τμήματα Νηπιαγωγών στα Πανεπιστήμια Αθηνών Θεσσαλονίκης, Πατρών, Ιωαννίνων, Θράκης και Κρήτης. Τα Τμήματα αυτά έχουν διάρκεια σπουδών τουλάχιστον οκτώ εξαμήνων και διέπονται από τις διατάξεις αυτού του νόμου και γενικά τη νομοθεσία για τα Α.Ε.Ι. [Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα].
2. Με Π.Δ. που εκδίδονται ύστερα από πρόταση του Υπουργού Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων, καθορίζονται ο χρόνος που αρχίζει η λειτουργία και εισάγονται φοιτητές στο πρώτο έτος των τμημάτων που ιδρύονται, ο χρόνος που δεν εισάγονται σπουδαστές στις Παιδαγωγικές Ακαδημίες (Π.Α.) και Σχολές Νηπιαγωγών (Σ.Ν.) και παύει η λειτουργία

τους, η αποστολή των Τμημάτων που ιδρύονται, η έδρα ή τα παραρτήματά τους, η επαγγελματική κατοχύρωση των πτυχιούχων τους, τα τυπικά προσόντα των υποψηφίων και η διαδικασία προκήρυξης των θέσεων και εκλογής των πρώτων μελών του Διδακτικού Ερευνητικού Προσωπικού, η άσκηση των φοιτητών σε σχολεία, τα της μετεκπαίδευσης και επιμόρφωσης των αποφοίτων Π.Α. και Σ.Ν. των προϋποθέσεων και της διαδικασίας εξομοίωσης των αποφοίτων αυτών με τους πτυχιούχους των Τμημάτων που ιδρύονται και ρυθμίζονται οι σπουδαστικές, εκπαιδευτικές και διοικητικές εκκρεμότητες που μπορεί να υπάρξουν μετά την παύση της λειτουργίας των Π.Α. και Σ.Ν. ως και τα θέματα που τυχόν θα προκύψουν σχετικά με τη λειτουργία των Τμημάτων που ιδρύονται και δεν προβλέπονται από την ισχύουσα νομοθεσία».

Το Π.Δ. 320/ 3.9.1983 για την «Οργάνωση και λειτουργία των ΠΤΔΕ» εξηγεί, μεταξύ άλλων, και γιατί μεταφέρθηκε η Παιδαγωγική Ακαδημία από το Ηράκλειο στο Ρέθυμνο. Σύμφωνα με το άρθρο 1, παράγρ. 1-3:

- «1. Τα Παιδαγωγικά Τμήματα, τα οποία ιδρύθηκαν με το άρθρο 46 του Ν. 1268/82 «για τη δομή και λειτουργία των Α.Ε.Ι.» θα αρχίσουν να λειτουργούν από το ακαδημαϊκό έτος 1984-85 οπότε και θα εισαχθούν για πρώτη φορά φοιτητές.
2. Έδρα κάθε Τμήματος είναι η έδρα του Πανεπιστημίου στο οποίο ανήκει. Έδρα των Παιδαγωγικών Τμημάτων του Πανεπιστημίου Θράκης είναι η Αλεξανδρούπολη, ενώ έδρα των Παιδαγωγικών Τμημάτων του Πανεπιστημίου Κρήτης είναι το Ρέθυμνο.
3. Τα σχετικά με την εσωτερική διάρθρωση, τη διοίκηση, την οργάνωση, τη λειτουργία και το προσωπικό των παραπάνω Τμημάτων καθορίζονται με βάση τις ισχύουσες για τα αντίστοιχα ΑΕΙ διατάξεις»⁴⁹.

Επομένως, σύμφωνα με την παράγραφο 2 του ίδιου άρθρου, αφού η έδρα του Πανεπιστημίου Κρήτης ήταν το Ρέθυμνο, εκεί μεταφέρθηκε και η έδρα του νεοσύστατου τετραετούς Παιδαγωγικού Τμήματος Δημοτικής Εκπαίδευσης που αποτέλεσε μετεξέλιξη της διετούς Παιδαγωγικής Ακαδημίας. Οι μεταβατικές διατάξεις καθορίζουν το χρονικό όριο λειτουργίας της Παιδαγωγικής Ακαδημίας και την τύχη της περιουσίας της. Αναλυτικά, αναφέρονται στο άρθρο 7 τα εξής:

«Μεταβατικές διατάξεις

Στις Παιδαγωγικές Ακαδημίες και στις Σχολές Νηπιαγωγών που λειτουργούν κατά την έναρξη της ισχύος του νόμου αυτού εγγράφονται για τελευταία φορά σπουδαστές ως πρωτοετείς κατά το ακαδημαϊκό έτος 1985-86. Η λειτουργία των παραπάνω παιδαγωγικών Ακαδημιών και Σχολών Νηπιαγωγών παύει οπωσδήποτε από το ακαδημαϊκό έτος 1988-1989.

- α) Από το ακαδημαϊκό έτος 1988-1989 η κινητή και η ακίνητη περιουσία των παραπάνω Παιδαγωγικών Ακαδημιών και Σχολών Νηπιαγωγών, που εδρεύουν σε πόλεις όπου θα ιδρυθούν τα Παιδαγωγικά Τμήματα μεταβιβάζονται αυτοδίκαια στα αντίστοιχα ΑΕΙ και χρησιμοποιούνται αποκλειστικά για την κάλυψη των αναγκών των αντίστοιχων Τμημάτων.

β) Η κινητή και ακίνητη περιουσία των υπολοίπων από τις παραπάνω Παιδαγωγικές Ακαδημίες και Σχολές Νηπιαγωγών μεταβιβάζονται από το ακαδημαϊκό έτος 1988-1989 αυτοδίκαια στο Δημόσιο που χρησιμοποιείται κατ' αρχή για την κάλυψη των αναγκών μετεκπαίδευσης και επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών λειτουργών, όπως ειδικότερα προβλέπεται στο άρθρο 4 αυτού του Προεδρικού Διατάγματος.»⁵⁰.

Τέλος, με το Π.Δ. 186/ 16.4.1984 (ως συμπλήρωση του ως άνω Π.Δ.) επισημαίνεται εκ νέου (με τη διαφορά ότι αναφέρει «από το ίδιο ακαδημαϊκό έτος») η μεταφορά της κινητής και ακίνητης περιουσίας της Παιδαγωγικής Ακαδημίας Ηρακλείου Κρήτης - και του αρχείου της Παιδαγωγικής Ακαδημίας Ηρακλείου - στο Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης του Πανεπιστημίου Κρήτης (Ρέθυμνο), για τις ανάγκες των Παιδαγωγικών Τμημάτων του Πανεπιστημίου Κρήτης ή άλλες εκπαιδευτικές ανάγκες του ίδιου πανεπιστημίου.⁵¹.

10. Σταθμοί της μεταπολεμικής λειτουργίας της Παιδαγωγικής Ακαδημίας Ηρακλείου μέχρι την κατάργησή της και τη μεταφορά της στο Ρέθυμνο

Για τη μεταφορά της Παιδαγωγικής Ακαδημίας Ηρακλείου στην οδό Ακαδημίας και από την Ακαδημία στην περιοχή του Εσταυρωμένου και κατόπιν στο Ρέθυμνο, εξόχως ενδιαφέροντα είναι τα όσα δημοσιεύει ο δάσκαλος και τελευταίος διευθυντής της Παιδαγωγικής Ακαδημίας Ηρακλείου Γ. Σοφουλάκης:

«[...] Το κτήριο στο οικόπεδο Κατεχάκη άρχισε να λειτουργεί ως Παιδαγωγική Ακαδημία το σχολικό έτος 1957-58. Το 1979-80 εγώ είχα αποσπασθεί για ένα χρόνο από τη Σχολή Νηπιαγωγών Χανίων στην Παιδαγωγική Ακαδημία Ηρακλείου σ' αυτό το κτήριο. Μετά το 1980 η Ακαδημία μεταφέρθηκε σε νέο κτήριο στο ΤΕΙ Ηρακλείου (περιοχή Σταυρωμένου).

Το 1991 (Ιούλιο μήνα) εγώ ως τελευταίος διευθυντής⁵² της Παιδαγωγικής Ακαδημίας Ηρακλείου παρέδωσα την κινητή περιουσία της Ακαδημίας σε επιτροπή του Πανεπιστημίου Κρήτης στο Ρέθυμνο, το δε κτήριο στη ΣΛΔΕ και ΣΕΛΜΕ που από τότε και ύστερα μετονομάστηκε ΠΕΚ (Περιφερειακό Επιμορφωτικό Κέντρο), όπου επιμορφώνονται νηπιαγωγοί, δάσκαλοι και καθηγητές. Ένα μέρος του κτηρίου δόθηκε επίσης για τη στέγαση του Πειραματικού Γυμνασίου – Λυκείου Ηρακλείου. [...]»⁵³.

Σήμερα στο ιστορικό κτηριακό συγκρότημα της πρώην Παιδαγωγικής Ακαδημίας Ηρακλείου συνολικής επιφάνειας 2.580 τ.μ., στην πρώην οδό Ακαδημίας, νυν Ανδρέα Παπανδρέου, συστεγάζονται το 53ο Δημοτικό, το 54ο Δημοτικό, το 1ο Ειδικό Δημοτικό και το 2ο Νηπιαγωγείο ενώ πρόσφατα ελήφθη μέριμνα για την κτηριακή τους ενίσχυση⁵⁴.

11. Συγγραφείς - απόφοιτοι της Παιδαγωγικής Ακαδημίας

Πολλοί απόφοιτοι της Παιδαγωγικής Ακαδημίας Ηρακλείου έγιναν δάσκαλοι σε διάφορα Πσχολεία της Κρήτης, και όχι μόνο, αλλά και ασχολήθηκαν με τη συγγραφή βιβλίων. Η κατά βάση μεταπολεμική βιβλιοπαραγωγή τους έχει περιεχόμενο κυρίως λογοτεχνικό, ιστορικό, λαογραφικό, μουσικό, αυτοβιογραφικό, παιδαγωγικό, καθώς και εν γένει εκπαιδευτικό και επιστημονικό. Το 2000 ο Σύλλογος Δασκάλων – Νηπιαγωγών Νόμου Ηρακλείου «Νίκος Καζαντζάκης» εξέδωσε το *Λεύκωμα Κρητών Δασκάλων Συγγραφέων*. Ασφαλώς στα ονόματα που αναφέρονται προστέθηκαν, στην πορεία του χρόνου, και νέα. Παρακάτω επισημαίνονται ενδεικτικά ονόματα συγγραφέων που υπήρξαν απόφοιτοι της Παιδαγωγικής Ακαδημίας Ηρακλείου:

Ιωάννης Εμμ. Αλεξάκης, Μιχαήλ Ε. Αλεξάκης, Νικόλαος Μ. Αλέξης, Κωνσταντίνος Α. Απανωμεριτάκης, Χαράλαμπος Χ. Βαβουρανάκης, Βίλμα Βερνάρδου – Αντωνακάκη, Νικόλαος Θ. Γαρεφαλάκης, Μιχαήλ Γ. Γιαμαλάκης, Ευστράτιος Π. Γιαννετάκης, Εμμανουήλ Σ. Δημητρακάκης, Γεώργιος Εμμ. Δημητριανάκης, Εμμανουήλ Δημητρομανωλάκης, Κυριάκος Ζαχαρενάκης, Χρήστος Ι. Καλλιτσάκης, Γρηγόριος Ζ. Καλογεράκης, Νικόλαος Π. Καπελώνης, Κωνσταντίνος Καρτσάκης (με το φιλολογικό ψευδώνυμο Ελ. Κρης), Αιμίλιος Α. Καρφόπουλος, Δημήτριος Ν. Κατσαράκης, Εμμανουήλ Κογχυλάκης, Εμμανουήλ Α. Κοντογιάννης, Γεώργιος Μ. Κορναράκης, Γεώργιος Ι. Κουκλινός, Ελευθέριος Κρουσβρυσανάκης, Χρήστος Π. Κωνσταντουδάκης, Κωνσταντίνος Α. Κωστουράκης, Ευαγγελία Λαμπιθιανάκη – Παπαδάκη, Ιωάννης Λιμνιωτάκης, Μαρία Μαθιουδάκη – Δραγασάκη, Αντώνιος Ε. Μανδαλάκης, Παντελής Γ. Μαρκατάτος, Αλκιβιάδης Σ. Μαυράκης, Γεώργιος Μπελαδάκης (ιερέας), Φρίξος Νικολακάκης, Νικόλαος Νικολιδάκης, Νικόλαος Νιουράκης, Νικόλαος Α. Ορφανός, Γεώργιος Ι. Παπαδάκης, Κωνσταντίνος Ιωαν. Παρασκάκης, Γεώργιος Εμμ. Πατεράκης, Γεώργιος Μιχ. Πατεράκης, Παντελής Στ. Παντελάκης, Λίτσα Πατρελάκη – Κουγιουμτζή, Γεώργιος Ιωα. Περάκης, Γεώργιος Εμμ. Περπιράκης, Στυλιανός Δ. Περυσινάκης, Ελένη Πλαγιωτάκη – Σατσάκη, Φραγκίσκος Γ. Πλατάκης, Εμμανουήλ Γεωρ. Ροδιτάκης, Κωνσταντίνος Σακαβέλης, Μιχαήλ Ι. Σερπετσιδάκης, Κωνσταντίνος Σηφάκης, Γεώργιος Σμπώκος, Ιωάννης Σμυρνωτάκης, Εμμανουήλ Γ. Σουργιαδάκης, Νικόλαος Ι. Σταυρακάκης, Αντώνιος Εμμ. Στιβακτάκης, Χριστόφορος Σωμαράκης, Ειρήνη Ταχατάκη, Πέτρος Μιχ. Τζανάκης, Μαρία Τζενάκη, Γεώργιος Ν. Τσιγδινός, Νικόλαος Φασατάκης, Παντελής Μ. Φραιδιάκης, Βασίλειος Φρογάκης, Ιωάννης Χαλκιάδακης (εκδότης), Εμμανουήλ Χαλκιάδακης, Βασίλειος Γ. Χαρωνίτης, Δημήτριος Χατζηκωνσταντίνου, Αριστοφάνης Χουρδάκης (γνωστός και ως «ο παραμυθάς της Κρήτης»), Γεώργιος Δ. Χρηστάκης, Γιάννης Γ. Χρηστάκης, Νικόλαος Γεωρ. Χριστινίδης⁵⁵.

Εννοείται ότι υπάρχουν και άλλοι απόφοιτοι της Παιδαγωγικής Ακαδημίας Ηρακλείου που ήταν και συγγραφείς, όπως οι πανεπιστημιακοί Γεώργιος Κρασσανάκης⁵⁶, Ανδρέας Νανάκης (μητροπολίτης Αρκαλοχωρίου)⁵⁷, Μιχάλης Βάμβουκας, Γιάννης Πυργιωτάκης, Αντώνης Κυπριωτάκης, Ηλίας Μετοχιανάκης κ.ά.⁵⁸.

12. Επίλογος

Συμπερασματικά, η ιστορία της Παιδαγωγικής Ακαδημίας Ηρακλείου που αποτέλεσε, μέχρι την ίδρυση τμημάτων του Πανεπιστημίου Κρήτης στο Ηράκλειο, το πλέον σημαντικό πνευματικό ίδρυμα της πόλης, βρίσκεται άρρηκτα δεμένη με την ιστορία και την πνευματική ζωή αυτού του τόπου, σε μία δύσκολη πολιτικά, οικονομικά και κοινωνικά περίοδο για την Ελλάδα. Δεν είναι τυχαίο ότι η περιοχή και η οδός μπροστά από το ιστορικό κτήριο της Σχολής⁵⁹ ονομάζεται, ακόμα και σήμερα, από μεγαλύτερους αλλά και από νεότερους ηλικιακά, «οδός Ακαδημίας», παρά την επίσημη μετονομασία της σε «Ανδρέα Παπανδρέου». Επιπλέον, οι απόφοιτοι της Σχολής αναπολούν με μία γλυκιά νοσταλγία την περίοδο των σπουδών τους. Στο παρόν άρθρο διατηρούνται μαρτυρίες με ονόματα καθηγητών της Ακαδημίας και όχι μόνο. Τα γράμματα στην πρόσοψη του συγκροτήματος της παλιάς Παιδαγωγικής Ακαδημίας που σώζονται μέχρι τις μέρες μας, αποτελούν τους αδιάψευστους μάρτυρες της σημαντικής της Ιστορίας. Μπορεί η Ακαδημία να μην υπάρχει πια, η συμβολή της, όμως, στην εκπαίδευση των δασκάλων και γενικά στην ανάπτυξη των γραμμάτων στο Ηράκλειο και στην Κρήτη εν γένει υπήρξε καθοριστική.

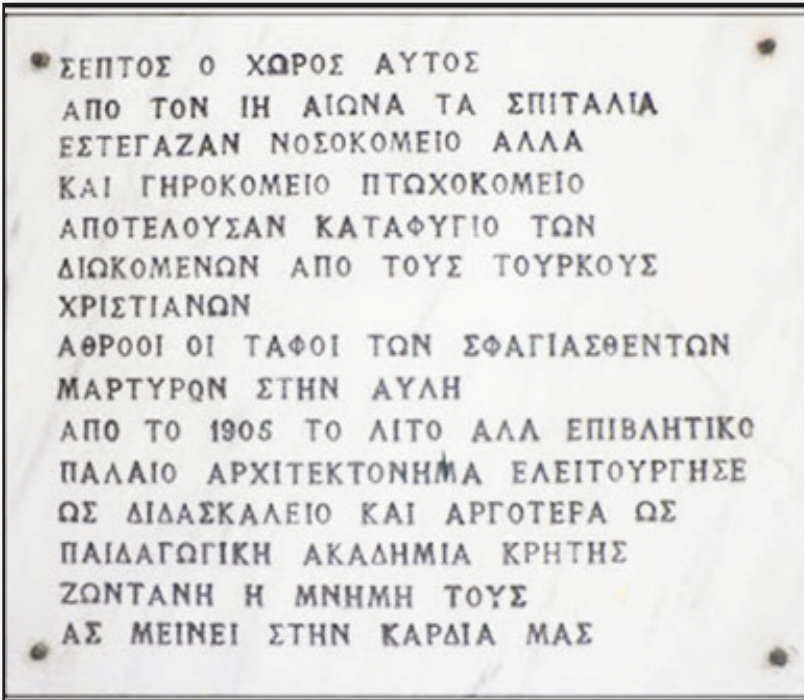
Παράρτημα Φωτογραφιών, Εντύπων και Εγγράφων

1. Το 8^ο Δημοτικό (σήμερα Πειραματικό) Σχολείο Ηρακλείου, όπου αρχικά στεγαζόταν η Παιδαγωγική Ακαδημία Ηρακλείου Κρήτης

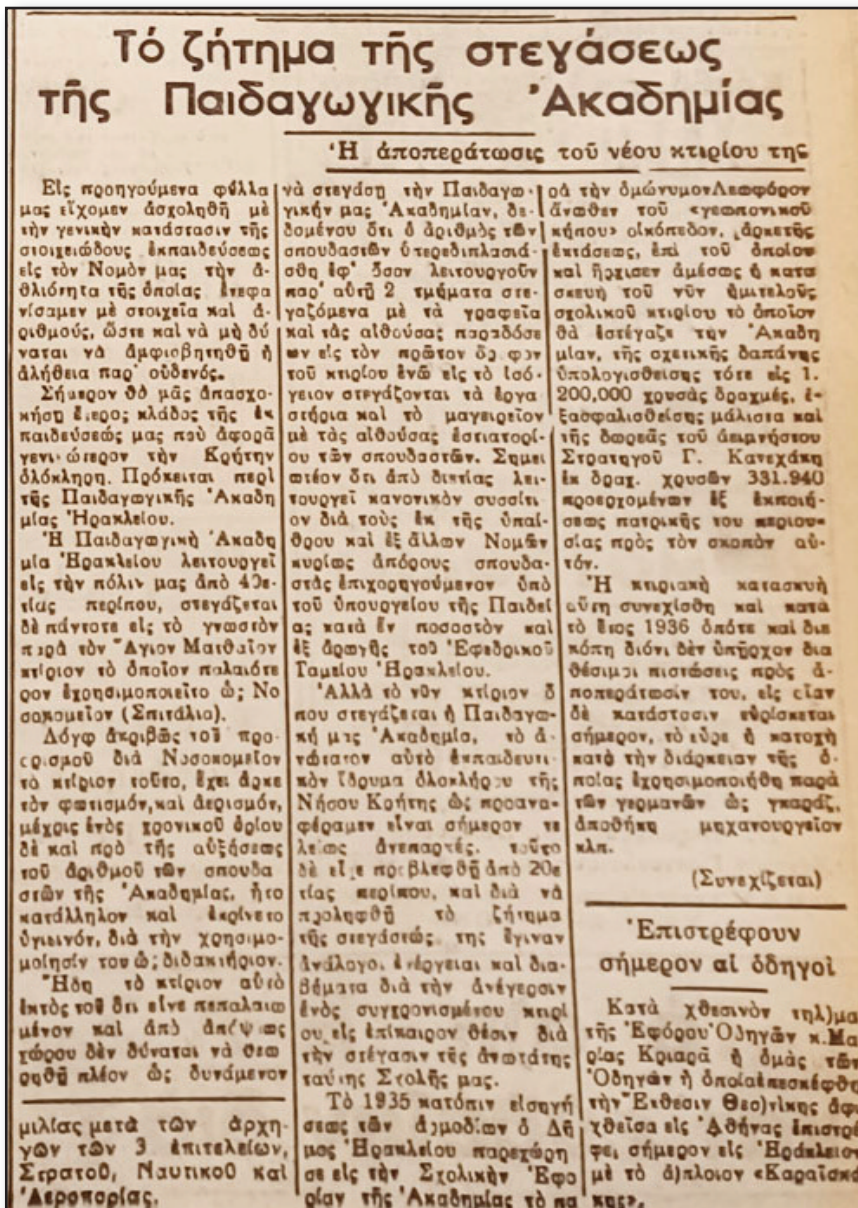
Φωτογραφία: Εμμ. Γ. Χαλκιαδάκης

2. Αναμνηστική Επιγραφή στο 8ο Δημοτικό Σχολείο Ηρακλείου που αναφέρεται στην ιστορία του χώρου και του σχολικού συγκροτήματος που λειτούργησε και ως Παιδαγωγική Ακαδημία

Επεξεργασμένη Φωτογραφία: Εμμ. Γ. Χαλκιαδάκης

3. Δημοσίευμα που αναφέρεται στην Παιδαγωγική Ακαδημία Ηρακλείου και το ζήτημα της στεγασής της

Πηγή: Εφ. Πατρίς, Ηράκλειο, 23 Σεπτεμβρίου 1953, αρ. φύλ. 2041, άρθρο με τίτλο «Το ζήτημα της στεγασής της Παιδαγωγικής Ακαδημίας. Η αποπεράτωσις του νέου κτιρίου της».

4. Δημοσίευμα που αναφέρεται στη δωρεά του Κατεχάκη για την ανέγερση διδασκαλείου (που αργότερα αντικαταστάθηκε από την Παιδαγωγική Ακαδημία Ηρακλείου)

ΓΕΝΕΑ ΔΩΡΕΑ ΤΟΥ κ. ΚΑΤΕΧΑΚΗ ΠΡΟΣ ΑΝΕΓΕΡΣΙΝ ΔΙΔΑΣΚΑΛΕΙΟΥ ΕΝ ΗΡΑΚΛΕΙΩ

Ὁ ὑπουργὸς Γενικῆς Διοικήσεως Κρήτης κ. Κατεχάκης προέβη εἰς μίαν ἐπιλόφωρα καὶ φιλοπάτριδα πρῶτην δωρεάν πᾶσαν τὴν πατρικὴν αὐτοῦ περιουσίαν, ἄξιαν πολλῶν ἑκατοντάδων χιλιάδων δραχμῶν, ἵνα δι' αὐτῆς ἀνεγερθῆ ὄγκημα πρὸς στέγασιν τοῦ ἐν Ἡρακλείῳ λειτουργοῦντος Διδασκαλείου, ὅπερ σήμερον δὲν ἔχει οἰκίαν οὔτε ἀνεκτόν, οὔτε μόνιμον.

Ἡ ἐπιλόφωρα αὕτη ἐνέργεια ἀποτελεῖ ἐν ἐπί πλέον δείγμα τῆς πατρικῆς ὄψεως μαρμάρης καὶ φροντίδος τοῦ συμπολίτου ὑπουργοῦ Γεν. Διοικήσεως ὅλοιο τῶν κοιτῶν καὶ τῆς εὐμερείας τῆς νῆσου. Οὐ μόνον δὲ τοῦτο, ἀλλὰ καὶ διὰ τῆς ἀλτρουιστικῆς δωρεῆς του προβάλλει ὡς φωταῖνον παράδειγμα διὰ τοὺς ἑσπῆρας καὶ ἐπιγιννομένους, ἵνα παρήγορον διὰ τὸ ἔθνος, διὰ δὲν ἐπαύσει ἡ Ἑλλὰς νὰ γεννᾷ ἀνδρᾶς ἐμπνέοντας τὴν μεγαλοφροσύνην καὶ τὴν φιλοπατριάν.

Τὴν γενναϊότεραν δωρεάν τοῦ κ. Κατεχάκης ἀνήγγειλεν εἰς τὸν Γεν. Ἐπιδημοσιὴν Παιδείας ἐν Κρήτῃ κ. Φιλόπουλον, διὰ τῆς καταπύρας ἐπιστολῆς του :

Ἐν Χανίοις τῆ 14-1-1930
Ἀξιότιμη κ. Φιλόπουλε,
 Γνωρίζετε κάλλιστα ὅποιαν σημασίαν ἀποδίδω εἰς τὴν δημοτικὴν ἐκπαίδευσιν ἀπὸ τῆν ὅποιαν κριτικῶς ἔλαττω τὴν πνευματικὴν τοῦ Κρητικοῦ Λαοῦ προκοπὴν ἀλλὰ καὶ ἡ ὅποια ἐπιβραβεύει προσπάθειαν ἐκ τῆς ἀρχῆς τοῦ Δημοδιδασκάλου μορφώσεως.

Διὰ τοῦτο δὲ καὶ πολὺ μὲ ἐλύπησεν ἡ ἰδεήσῃ Σας ἀνακοίνωσις κατὰ τὴν ἑσπῆαν πρόπει νὰ δημοσηθῶσιν ὡς ἀποτυχῶσαι ὅσαι ἐνέργειαι ἀπὸ Σας καὶ τὸν κ. Μπουρλότου κατεβλήθησαν πρὸς ἀνέγερσιν ἐν Ἡρακλείῳ τῆς ἀπαιτουμένης οἰκοδομῆς πρὸς στέγασιν καὶ ἄσπιαν λειτουργίαν τοῦ ἐκεῖ Διδασκαλείου ἕνεκα ἀνεπαρκείας τῶν διατεθειμένων πόρων.

Εἰς τὴν περίπτωσιν δ' ὅμως αὐτὴν νομίζω διὰ δύναμαι ὅπως ἀτομικῶς νὰ συμβάλω κάπως εἰς τὴν ἐπιτυχίαν τῆς ἔθνοφελουτέρας ταύτης προθέσεώς Σας, καὶ ἰδοὺ πῶς :

Ἔχω εἰς τὴν κατοχήν μου ἑκ κληρονομίας τῶν μ. γονέων μου, μίαν ἀκίνητον περιουσίαν ἢ ἄξιαν τῆς ὁποίας ἔχει ἐκτιμηθῆ ὑπότιός 750 χιλ. δραχμῶν.

Τὰ δύο δέκατα τῆς περιουσίας αὐτῆς προτίθημαι νὰ καταναλώσω διὰ τὰς κοινότητας Πόμπης καὶ Πλατάνου.

Τὰ ὑπόλοιπα ὅμως ἑκτὼ δέκατα αὐτῆς δύναμαι κάλλιστα νὰ θέσω εἰς τὴν διαθήκην Ὑμῶν καὶ τοῦ κ. Μπουρλότου ἵνα ἀνεγερθῆ εἰς μνήμην τῶν γονέων μου τὸ Διδασκαλεῖον τοῦτο, ἄρκει νὰ ἐξασφαλιστε τὴν πλήρη αὐτοῦ ἀποπεράτωσιν, διότι δυστυχῶς δὲν ἔχω ἄλλο τίποτε νὰ Σας δώσω.

Ἄν λοιπὸν νομίζητε διὰ ἡ ἀνοικίωσι δόλωσις μου δύναται νὰ χορηγηθῆ, ἔχετε πλήρη ἐκ μέρους μου ἐξουσιοδότησιν νὰ προβῆτε εἰς πᾶσαν ἰνδικνυομένην ἐνέργειαν πρὸς ὅσον τὸ δυνατόν ταχύτερον πραγματοποιήσιν τοῦ σκοποῦ τούτου.

Μίαν δὲ καὶ μόνην διατυπῶ ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ παράκλησιν ὅπως κατὰ τὴν ἐκκαθάρισιν τῆς σθητικῆς περιουσίας προσσχεθῆ γρηγορῶς τὸ παράδειγμα νὰ μεταβῆ ἢ ἀξία αὐτῆς πᾶσα ἐσχέτεια ἐπιλογῆς εἰς τοὺς συγκληρονόμους μου.

Μετὰ φιλίαν χαίρομαι.
 Γ. ΚΑΤΕΧΑΚΗΣ

Ὁ κ. Φιλόπουλος διὰ θερμῆς ἐπιστολῆς τοῦ ἰσχυροῦ νὰ ἀπερρίθη πρὸς τὸν κ. Κατεχάκη τὰς ἐπιβραβεύσεως καὶ τὴν εὐγνωμοσύνην τοῦ ἐκπαιδευτικοῦ κόσμου καὶ τῆς παιδευομένης νεολαίας τῆς Νῆσου διὰ τὴν γενναίαν καὶ ἐπιλόφωρα κληρονομίαν του.

Πηγή: Εφ. *Ελευθέρα Σκέψις*, *Ηράκλειο*, 18 Ιανουαρίου 1930, αριθ. φύλ. 436, σ. 1.

5. Δημοσίευμα που αναφέρεται στην Παιδαγωγική Ακαδημία Ηρακλείου και στο χρονικό της ίδρυσής της

ΑΠ' ΟΛΑ ΓΙΑ ΟΛΟΥΣ

ΚΑΣΤΡΙΝΑ ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ ΚΑΙ ΣΧΟΛΙΑ

ΕΓΓΡΑΦΑ χθές εις τὰ σημε
ιώματά μου διὰ τὸν μακαρίτην
Μιχαὴλ Μαρνελάκη, τὴν ἔφημε
ρίδα του τὴν «ΙΔΗΝ» καὶ τὴν
φιλίαν, τὴν ἀγάπην καὶ τὴν ἀλ
λγλοεκτίμησιν πού εἶχεν οἱ
τρεις θάρδοι τῆς Καστρινῆς δρ
μοσιογραφίας κατὰ τὴν περί
δον 1906 — 1935 Μουρέλλος
— Μαρνελάκης — Ζωγράφος.
Συμπληρώων τὰ χθεσινὰ μοι
σημειώματα θ' ἀναφερθῶ εἰς μί
αν ἐπιτυχίαν διὰ τὴν πόλιν τοῦ
Ἡρακλείου πού ὠφείλετο ἀπο
κλειστικῶς καὶ μόνον εἰς τὴν
ἔφημερίδα «ΙΔΗΝ» καὶ εἰς τὰς
προσωπικὰς γνωριμίας τοῦ
Μαρνελάκη. Τὴν ἐπιτυχίαν αὐ
τὴν τὴν γνωρίζω ἐξ ἰδίας ἀντι
λήψεως. Πρόκειται διὰ τὴν Παι
δαγωγικὴν Ἀκαδημίαν Ἡρακλεί
ου. Ἡ ἴδρυσις τῆς καὶ ὁ καθο
ρισμὸς ὡς ἔδρας ταύτης, τὸ
Ἡρακλεῖον εἶναι ἔργον τοῦ
Μαρνελάκη καὶ τῆς ἔφημερίδος
του τῆς «ΙΔΗΣ». Οἱ παλαιοί
τεροὶ ἴσως νὰ ἐθυμοῦνται τὸ
πρᾶγμα, οἱ νεώτεροι ὁμῶς ἀσφα
λῶς δὲν τὸ γνωρίζουν. Εἰς
τοὺς πρώτους θὰ τὸ ὑπενθυμί
σωμεν, διὰ τοὺς δευτέρους θὰ
τοὺς τὸ διηγηθῶμεν διὰ νὰ τὸ
μάθουν.

✽

ΤΑΣ ἐκλογὰς τοῦ Μαρτίου
1963 ἐκέρδισεν τὸ Λαϊκὸν Κομ
μα καὶ οἱ συνεργαζόμενοι μετ'
αὐτοῦ Κοινὸς — Χατζηκυρι
✽————ΣΥΝΕΧΕΙΑ
ΕΚ ΤΗΣ 1ης ΣΕΛΙΔΟΣ

Πηγή: Εφ. *Μεσόγειος*, Ηράκλειο, 13 Ιανουαρίου 1966, αριθ. φύλ. 4636, σ. 1.

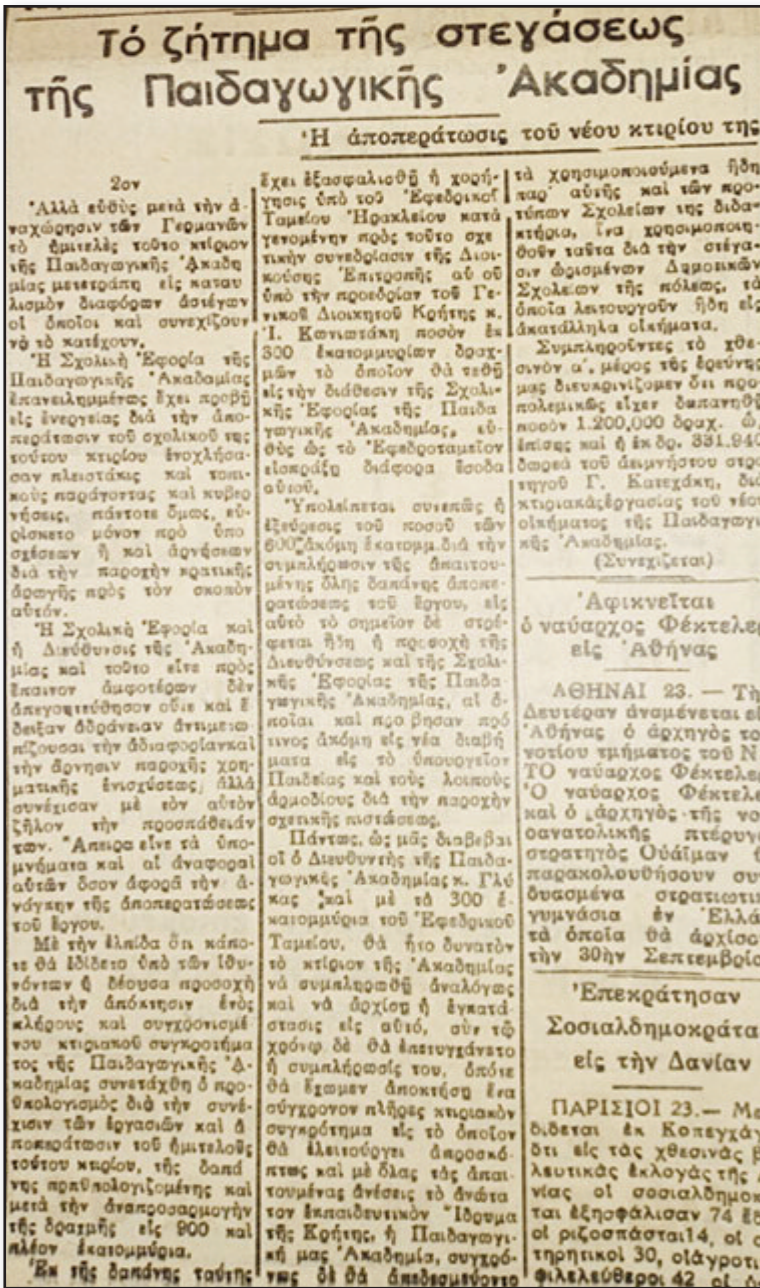
6. Δημοσίευμα που αναφέρεται στην Παιδαγωγική Ακαδημία Ηρακλείου και στο χρονικό της ίδρυσής της

τι ούδεις ἐν τῇ περιφερείᾳ Κρήτης εἶχεν ἐκλεγεί κυβερνητικὸς βουλευτῆς, διότι αἱ ἐκλογαὶ εἶχον γίνῃ με τὸ πλειοψηφικόν.

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ τοῦ καταργουμένου διὰ τοῦ Νόμου 5802)933 Διδασκαλείου Ἡρακλείου ὁ μακαρίτης Σταῦρος Μπουρλώτος "Ἄνθρωπος καὶ μορφώσεως ἀλλά καὶ εὐφυΐας. Ὑπανδρευθεὶς εἰς τὸ Ἡράκλειον δὲν ἦτο δυνατὸν παρὰ νὰ ἐνδιαφερθῆ ὡς ὀρισθῆ ἔδρα τῆς ἰδρυομένης Παιδαγωγικῆς Ἀκαδημίας τοῦ Ἡράκλειου. Ἀπετάθη, λοιπὸν, εἰς τοὺς τότε πολιτευομένους ἐκ τῆς Λαϊκῆ παρατάξεως. Ἀλλὰ ἐκ παραλλήλου ἀντελαμβάνομετο ὅτι οἱ πολιτευόμενοι τῶν Χανίων ἐκινούνο διὰ νὰ ὀρισθῆ ἡ πόλις τῶν ὡς ἔδρα. Ἐσκέφθη ὡς ἐκ τούτου ὅτι ἐπέβαλλετο καὶ ἡ δημιουργία δημοσιογραφικοῦ θορύβου. Καὶ ἀφ' ὅσον ὁ θόρυβος θὰ ἐδημιουργεῖτο ἀπὸ τὴν «ΙΔΗΝ» θὰ εἶχε μεγαλετήραν ἀπήχησιν εἰς τὴν Κυβέρνησιν ἀφοῦ ἦτο ἐπίσημον Κομματικὸν δημοσιογραφικὸν ὄργανον τῆς ἐν τῇ ἀνατολικῇ Κρήτῃ. Ἐδίδεν στοιχεῖα καὶ κατευθύνσεις ὁ ἀείμνηστος Σταῦρος Μπουρλώτος καὶ ἔγραφε εἰς τὴν «ΙΔΗΝ» τοῦ ὁ Μαρνελάκης. Καὶ ἀποστολῇ ἐν συνεχείᾳ ἐντὸς φακέλλων, ἐπιστολῶν καὶ δημοσιευμάτων πρὸς Ὑπουργοὺς καὶ βουλευτὰς μετὰ τὸν ἀπολύον

Πηγή: Εφ. Μεσόγειος, Ηράκλειο, 13 Ιανουαρίου 1966, αριθ. φύλ. 4636, σ. 4.

7. Δημοσίευμα που αναφέρεται στην Παιδαγωγική Ακαδημία Ηρακλείου και το ζήτημα της στεγασής της

Πηγή: Εφ. Πατρίς, Ηράκλειο, 24 Σεπτεμβρίου 1953, αρ. φύλ. 2042, άρθρο με τίτλο «2ον, Το ζήτημα στις στεγασέως της Παιδαγωγικής Ακαδημίας. Η αποπεράτωσις του νέου κτιρίου της».

8. Δημοσίευμα που αναφέρεται στην Παιδαγωγική Ακαδημία Ηρακλείου και το ζήτημα της στεγασής της

Τό ζήτημα τῆς στεγάσεως τῆς Παιδαγωγικῆς Ἀκαδημίας

Ἡ ἀποπεράτωσις τοῦ νέου κτιρίου τῆς

3ον (τελευταίον)

Σήμερον θά μᾶς ἀπασχο-
δου ἡ κατάσταση τῆς
παιδαγωγικῆς μᾶς Ἀκαδη-
μίας ἀπό ἀπόψεως κινή-
σεως σπουδαστῶν, ἡλικί-
ων ἑκπαιδευτικῶν προσωπι-
κῶ κλπ.

Εἶναι γεγονός ὅτι κατὰ
τὴ τελευταία, μεταπολεμικὰ
εἴδη, ὁ ἀριθμὸς τῶν
σπουδαστῶν τῆς Παιδαγω-
γικῆς μᾶς Ἀκαδημίας ἠρέζε
τὴ ἀίματωδῶς, σπουδασταὶ
ἔκαστος καὶ σπουδαστριάς ἔξ
ἑκαστῶν τῶν περιοχῶν τῆς Κρή-
της ἀλλὰ καὶ τῆς λοιπῆς
Ἑλλάδος, ἐφοίτησαν καὶ ἔ-
σβον τὰ πτυχία των ἐξ
ἐκείνης.

Ἦδη κατὰ τὸ παρελθόν
καθημερινῶν ἔτος 1952—
1953 εἶχον προσέλθῃ καὶ
εγγραψθῆσαν διὰ τὴν εἰ-
σαγωγὴν των εἰς τὴν Ἀκα-
δημίαν τὸ ὅλον 401 σπου-
δασταὶ ἐκ τῶν ὁποίων 229
ἄρρενες καὶ 172 θήλειαι.
Ἐκ τούτων ἐπέτυχον καὶ
ἐσβήθησαν εἰς τὴν Ἀκαδη-
μίαν 64 ἄρρενες καὶ 53 θή-
λειαι. Ἡ δὲ δέσμη εἰς
σπουδαστῆς τῆς Ἀκαδη-
μίας κατὰ τὸ 1952—53 ἦτο
συνολικῶς 248 ἦτοι εἰς τὴν
Α' εἴδη 119 ἔξ ὧν 65 ἄρ-
ρενες καὶ 54 θήλειαι καὶ εἰς
τὴν Β' εἴδη 129 ἔξ ὧν 66
ἄρρενες καὶ 63 θήλειαι. Ἡ
αὐτὴ ἀναλογία δυτάμεις εἰς
σπουδαστῆς καὶ σπουδα-
στριάς τῆς Παιδαγωγικῆς
Ἀκαδημίας, ἐπολογίζεται
καὶ κατὰ τὸ ἀρχαῖον ἀκα-
δημαϊκὸν ἔτος 1953—1954.

Τὸ ἑκπαιδευτικὸν προ-
σωπικὸν τῆς Ἀκαδημίας

ἢμπορεῖ νὰ λεχθῆ ὅτι εἶναι
πλήρως εἰς ὀργανικὰ θέ-
σεις προβλεπόμενος ὑπὸ
τῶν σχετικῶν νόμων, πρὸ
τῆς ἀριθμητικῆς ὁμοῦ ἀν-
τίθεσος τῶν σπουδαστῶν
τῆς. Ὑπάρχει ἐν τούτοις
μία κενὴ ὀργανικὴ θέσις
τοῦ ὑποδιευθυντοῦ.

Ἀπὸ διετίας ἡ Παιδαγω-
γικὴ Ἀκαδημία Ἡρακλείου
λειτουργεῖ μὲ 2 τμήματα.
Διὰ τὴν κανονικὴν λειτουρ-
γίαν τῆς Σχολῆς θά ἔπρεπε
νὰ διδασκουν εἰς αὐτὴν 4
παιδαγωγοί, ὁ σχετικὸς γό-
μος ὁμοῦ δὲν προβλέπει
τὴν αὐτίαν τῶν παιδαγω-
γῶν παρὰ τὴν σημασθεῖ-
σαν ἀξίωσιν τοῦ ἀριθμοῦ
τῶν σπουδαστῶν καὶ εἶσι
ὑπηρεσιῶν ἤδη εἰς τὴν Ἀ-
καδημίαν 2 παιδαγωγοί οἱ
προβλεπόμενοι ὑπὸ τοῦ σχε-
τικοῦ νόμου. Καὶ τοῦτο διό-
τι τὸ Τμήμα Θελέων, δη-
λαδὴ τὸ Β Τμήμα Ἰδρύθη
μὲ τὸν 3ρον γὰ μὴ ἐπιβα-
ρυνθῆ ὁ προσπολογισμὸς.
Ὅτι οἱ ὑπηρεσιῶν εἰς
τὴν Παιδαγωγικὴν Ἀκαδη-
μίαν 2 παιδαγωγοὶ ἀναγκά-
ζονται νὰ ἐργάζονται ὑπε-
ρανθρώπως διὰ τὰ δυη-
θεῖον νὰ ἀνταποκριθῶν εἰς
τὰς δημιουργηθείσας μὲ τὸν
διπλασιασμὸν τῶν σπουδα-
στῶν, ἀνάγκας αὐτῆς.

Ἀλλὰ πλὴν τῆς ἡλικί-
ας ὑποδιευθυντοῦ καὶ 2
παιδαγωγῶν, ἡ Ἀκαδημία
στερεῖται καὶ κατωτάτου
προσωπικοῦ, ἦτοι ἐπιμελη-
τοῦ καὶ ὑπηρετιῶν, ἔχου-
σα μόνον τὸν ὑπὸ τῷ νό-
μῳ προβλεπόμενον κηπου-
ρὸν ὁ ὁποῖος ἀναγκαστι-
κῶς χρησιμοποιοῦται καὶ

διὰ τὰς λοιπὰς ὑπηρεσίας.
Τὰ ἀνατίθω ἀποτελοῦν
μίαν ἐπὶ πλέον ἀπόδειξιν ὅ-
τι καὶ εἰς τὸν τομέα τῆς δι-
δακτικῆς ἑκπαιδευτικῆς μᾶς
ἡλείπει τὸ κρατικὸν ἐνδια-
φέρον ἐκδηλούμενον μόνον
μὲ ὑποσχίσεις καὶ ἀναβο-
λάς, ὥστε ποτὶ νὰ μὴ πα-
ροουσιάζεται τὸ κρῖτος ἀν-
τοποκρινόμενον εἰς τὰς ὑπο-
χρεώσεις του ἔναντι τῶν
πολιτῶν τοῦς ὁποῖους ἐν-
θεμελίαι μόνον διατὸ θέλει
νὰ ἐπιβίβη βαρῆς φορο-
λογίας.

Παριστικτικόντως ἀναφ-
ροῦμεν ὅτι τὸ Ἴδρυμα Κρη-
τικῶν Ὑποτροφίων ἀπὸ τε-
τρατίως παρέχει καὶ εἰς
τὴν Παιδαγωγικὴν Ἀκαδη-
μίαν Ἡρακλείου ὑποτρο-
φίας εἰς 4 σπουδαστῆς αἰ-
τῆς ἀπὸ 6 ἑξατομυρίας
ἑτησίως, δι' ἑκάστον παρ-
χωρουμένας εἰς τοὺς καλ-
τέρους σπουδαστῆς κ.
σπουδαστριάς.

Συνέχεται
ἡ Τοπικὴ Σύνοδος
τὴν 12 Ὀκτωβρίου

Πηγή: Εφ. Πατρίς, Ηράκλειο, 25 Σεπτεμβρίου 1953, αρ. φύλ. 2043, ἄρθρο με τίτλο «3ον (τελευταίον),
Τὸ ζήτημα στῆς στεγασῆς τῆς Παιδαγωγικῆς Ἀκαδημίας. Ἡ ἀποπεράτωσις τοῦ νέου κτιρίου τῆς».

9. Σπουδαστές της Παιδαγωγικής Ακαδημίας στην κηδεία του Νίκου Καζαντζάκη

Πηγή: Μουσείο Καζαντζάκη

**10. Σπουδαστές της Παιδαγωγικής Ακαδημίας Ηρακλείου
στην κηδεία του Νίκου Καζαντζάκη**

Πηγή: Δήμος Ηρακλείου, *Αναμνηστικό Λεύκωμα Νίκου Καζαντζάκη*, εκδόσεις Δίφρος, Αθήνα 1961, σ. 89.

**11. Απόφοιτοι Παιδαγωγικής Ακαδημίας (έτος 1971). Διακρίνονται από αριστερά
(καθιστοί) οι καθηγητές Τσακιρίδης, Κοντογιαννάκης, Παπαγεωργίου, Ζαμπετάκης
(διευθυντής), Αντωννάκης, Κυριακάκης και Ουσταμπασίδης.**

Πηγή: Ιδιωτικό Αρχείο Μανώλη Χετζογιαννάκη.- Πρβλ. users.sch.gr/chetzogian/globalsch-autosch/iware/?D=4a648e9dc6c46b7e046795d66a01da0a
(ιστοσελίδα συντ. Δάσκαλου Μανώλη Χετζογιαννάκη. Ημερομηνία πρόσβασης 2.5.2019).

12. Απόφοιτοι Παιδαγωγικής Ακαδημίας (1975). Οι καθηγητές καθιστοί στην πρώτη σειρά. Σύμφωνα με τον Γ. Πιτσιτάκη, πρόκειται για τους: (από αριστερά) Νικόλαος Ανδρουλιδάκης που δίδασκε Θρησκευτικά ο Παναγιώτης Βήχος, γυμναστής που δίδασκε χορούς (για το καθαυτό μάθημα της Γυμναστικής και των αθλημάτων μπάσκετ, βόλεϊ κ.ά. υπήρχε άλλος καθηγητής, ο Θανάσης Τσακιρίδης), ο διευθυντής της σχολής Γεώργιος Παπαγεωργίου (δίδασκε Ψυχολογία), ο υποδιευθυντής Γιάννης Ιωαννίδης (δίδασκε Ειδική Διδακτική, δηλαδή Μεθοδολογία κι έχει γράψει και παιδικά βιβλία). Πίσω από τον Ιωαννίδη ανάμεσα στους σπουδαστές διακρίνεται ο καθ. Νικόλαος Γιαννούλης που δίδασκε Διδακτική. Δίπλα στον Ιωαννίδη ο Κοντογιάννης που δίδασκε Γεωπονικά και ο Λάζαρος Ουσταμπασιίδης (σπουδαίος ζωγράφος) που δίδασκε Εικαστικά. Από τη φωτογραφία λείπουν οι: Γεώργιος Κρασανάκης (Εξελικτική Ψυχολογία), Θεοχάρης Δετοράκης (Λαογραφία), Καλλέργης και Νικ. Στεφανάκης (Φιλολογικά, Λογοτεχνία) και Κυριακάκης (Φυσικά).

Πηγή: Ιδιωτικό Αρχείο Γεωργίου Γ. Πιτσιτάκη

13. Σπουδαστές της Παιδαγωγικής Ακαδημίας στον αρχαιολογικό χώρο της Φαιστού, στο πλαίσιο εκπαιδευτικής εκδρομής στη Μεσαρά (Μάιος 1974)

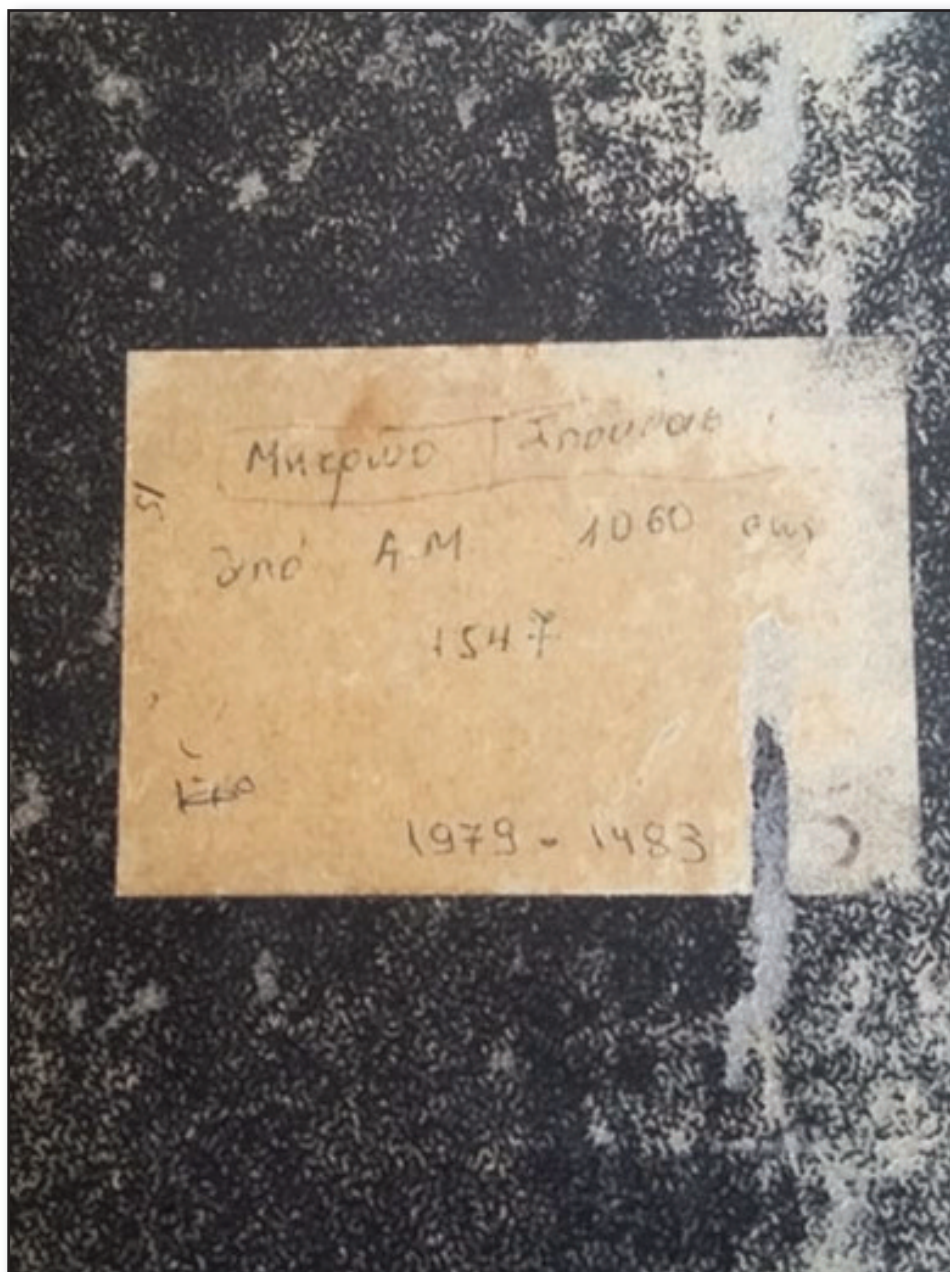
Πηγή: Ιδιωτικό Αρχείο Γεωργίου Γ. Πιτσιτάκη

**14. Σπουδαστές της Παιδαγωγικής Ακαδημίας στην Έδεσσα,
στο πλαίσιο εκπαιδευτικής εκδρομής (Μάιος 1975)**

Πηγή: Ιδιωτικό Αρχείο Γεωργίου Γ. Πιτσιτάκη

15. Μητρώο Σπουδαστών Παιδαγωγικής Ακαδημίας Ηρακλείου (εξώφυλλο καταστίχου)

Πηγή: Πανεπιστήμιο Κρήτης, Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης, Αρχείο Παιδαγωγικής Ακαδημίας Ηρακλείου, Κατάστιχο «Μητρώο Σπουδαστών από Α.Μ. 1060 έως 1547, [ακαδ. έτη] 1979-1983».

**16. Μητρώο Σπουδαστών Παιδαγωγικής Ακαδημίας Ηρακλείου
(σε αυτό φαίνονται τα μαθήματα και η βαθμολογία)**

ΜΗΤΡΩΟ						
ΦΟΙΤΗΣΙΣ ΕΠΙΣΤ.						
Α' ΕΤΟΣ ΣΠΟΥΔΩΝ						
ΜΑΘΗΜΑΤΑ	Χαρακτηρισμός επιτυχίας και επιδόσεων	Έτησια βαθμολογία μαθημάτων				
		Α' Περίοδος		Β' Περίοδος		Παρ. Έξω
		Εγγράφει	Αρ.	Εγγράφει	Αρ.	
1. Ορθογραφία		Σειρά	10			
2. Έλληνική γλώσσα και Γραμματική - Άγωγή λόγου		σειρά	5			
3. Έλληνική Ιστορία και Έλληνική Πολιτεία - Αρχαιολογία και Ιστορικοί τόποι της Ελλάδας - Λογογραφία		σειρά	8			
4. Μαθηματικά		σειρά	5			
5. Φυσική Ισορροπία		Σειρά	10			
6. Γενική Παιδαγωγική		Σειρά	9			
7. Γενική Διδακτική		σειρά	5			
8. Ειδική Διδακτική των μαθημάτων του Δημοτ. σχολείου		Σειρά	9			
9. Άγωγή των καθημερινών παιδιών						
10. Συστηολογία του παιδιού						
11. Γενική και Παιδαγωγική Ψυχολογία		σειρά	8			
12. Ψυχολογία αναπτυσσόμενων ανθρώπων 8ης & 9ου παιδίου		Σειρά	10			
13. Ψυχολογία άνω των 8 ετών με "Αρρωστίες" και Στοιχεία Στοιχειώδους & τής Ψυχολογίας και τής Παιδαγωγίας						
14. Στοιχεία Εισαγωγής εις την Φιλοσοφία		Σειρά	9			
15. Κοινωνία και Πολιτική άγωγή						
16. Οργάνωση και Διοίκηση της Έκπαίδευσης						
17. Οικιακή Οικονομία και Οικολογική άγωγή		Σειρά	10			
18. Ύγιος		σειρά	7			
19. Είδη γλώσσα		Σειρά	10			
20. Στοιχεία Γλωσσικής και Γραμματικής Οικονομίας		σειρά	8			
21. Τεχνολογία		Σειρά	9			
22. Σωματική άγωγή		Σειρά	9			
23. Μουσική		σειρά	4	σειρά	7	
24. Πρακτική άσκηση διδασκαλίας						

Α' ΕΤΟΣ ΣΠΟΥΔΩΝ			Β' ΕΤΟΣ ΣΠΟΥΔΩΝ		
Έγγραφο	Αναλυτικό	Μεταγγραφή	Έγγραφο	Αναλυτικό	Μεταγγραφή
31-10-79			20-9-80		
Άμφιβ	Πινελ	Διευγυή	Άμφιβ	Πινελ	Διευγυή
Λοιπά Μεταβολικά			Λοιπά Μεταβολικά		

Πηγή: Πανεπιστήμιο Κρήτης, Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης, Αρχείο Παιδαγωγικής Ακαδημίας Ηρακλείου, Κατάστιχο «Μητρώο Σπουδαστών από Α.Μ. 1060 έως 1547, [ακαδ. έτη] 1979-1983».

17. Διαβεβαίωση που συνόδευε το πτυχίο (έτος 1975)

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ

ΔΙΑΒΕΒΑΙΩΣΙΣ

Τ.Ο. Πτυχίου *Πιτσιτάκη Γεωργίου καὶ Γεωργίου*

Το πτυχίο της Παιδαγωγικής Ακαδημίας Ηρακλείου έξιούθentes, διαβεβαιώμεν τὴν ἀκολουθὸν κίεσιν:

Ἐκ τῶν σκοπῶν τούτου τμήματος τῆς Παιδείας ἑερχόμενοι, κατ' ἀρετὴν βιωσόμεθα, ἀσκούμετες τὸ λειτουργεῖμα τοῦ διδασκάλου ἕκαστο ἡμετέρας, ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ, μακρὴν παντός χρηματομὸς ἢ ἐπιπόλεως κενῶν κλίους. Οὕτω χρησίμως ἡμᾶς αὐτοὺς καταστήσομεν πρὸς τοὺς μαθητὰς μας καὶ ἄπαντας τοὺς δεσφόμενους τῆς ἡμετέρας ἀραγῆς, συντελέσομεν ἔκ πρὸς κοινὴν εὐαμαρίαν καὶ χρησιότητητα φθὸν εἰς πᾶσαν κοινωνίαν ἀνθρώπων, βαινόντες ἐν ἀθείᾳ τοῦ βίου ὡς καὶ ἡμετέρων ὡς τῶν ἀκαταλότου ἑξίων τοῦ Ἑλληνικοῦ καὶ Χριστιανοῦ Πολιτισμοῦ.

Εἰς ἡμᾶς, ἐπιτελοῦντας τὴν ἐπαγγελίαν μας τούτην μετὰ τῶν εὐχῶν τῶν καθηγητῶν μας, ἔς εἶναι ὁ Θεὸς βοηθὸς ἐν τῷ βίῳ.

Ἐν Ἡρακλείῳ τῆ *20-Σεπτεμ.* 1975

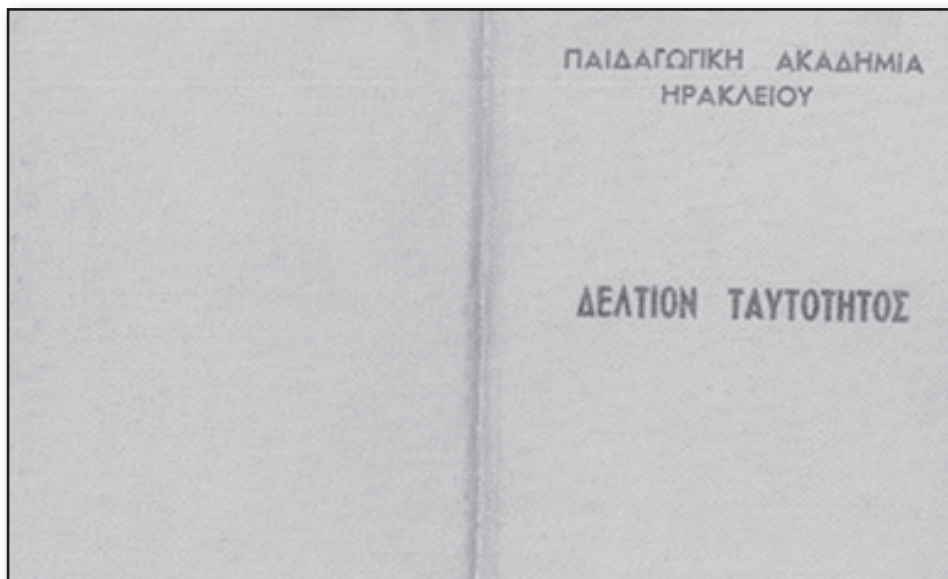
Ο ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ
Ο ΥΠΟΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ

Ο ΓΡΑΜΜΑΤΕΥΣ
Πιτσιτάκη

Ο ΣΠΟΥΔΑΣΤ. ΗΞ
Γεωργίου

Πηγή: Ιδιωτικό Αρχείο Γεωργίου Γ. Πιτσιτάκη

18. Εξώφυλλο Δελτίου Σπουδαστικής Ταυτότητας

Πηγή: Ιδιωτικό Αρχείο Γεωργίου Γ. Πιτσιτάκη

19. Το ιστορικό συγκρότημα της πρώην Παιδαγωγικής Ακαδημίας Ηρακλείου

Φωτογραφία: Εμμ. Γ. Χαλκιαδάκης

20. Το ιστορικό συγκρότημα της πρώην Παιδαγωγικής Ακαδημίας Ηρακλείου σήμερα εν μέσω εργασιών αποκατάστασης

Φωτογραφία: Εμμ. Γ. Χαλκιαδάκης

Σημειώσεις

1. Θερμές ευχαριστίες οφείλω στον προϊστάμενο της Βικελαίας Δημοτικής Βιβλιοθήκης Δημήτρη Σάββα και στον υπεύθυνο των Αρχείων Στέφανο Γρατσέα, στην πρώην διευθύντρια του Μουσείου Καζαντζάκη Βαρβάρα Τσάκα, στην προϊσταμένη Γραμματείας του Παιδαγωγικού Τμήματος Δημοτικής Εκπαίδευσης του Πανεπιστημίου Κρήτης Ελένη Μουντάκη, καθώς και στη Γεωργία Χουρδάκη, στον Καθηγητή του Τμήματος Αντώνη Χουρδάκη και στους δασκάλους Γ. Πιτσιτάκη και Μ. Χετζογιαννάκη για τη βοήθειά τους στη συγγραφή αυτής της μελέτης.
2. Η συγκεκριμένη μελέτη βασίζεται σε αδημοσίευτη ομιλία του γράφοντος στο συνέδριο για τα 40 χρόνια της Ένωσης Φιλολόγων Νομού Ηρακλείου με τίτλο «Ερευνώντας το Πολιτιστικό Πρόσωπο του Μεταπολεμικού Ηρακλείου», Πολιτιστικό Κέντρο Ηρακλείου, 17-19 Απριλίου 2019.
3. Μεταξύ του ιστορικού τύπου «κτίριο» και του ετυμολογικά ορθότερου «κτήριο» επιλέγω για αυτήν τη δημοσίευση τον δεύτερο τύπο.
4. Κώστας Σωτηρίου, «Δημήτρης Γληνός. Ο μεγάλος του έθνους Δάσκαλος», *Πολιτική, Οικονομική Έρευνα* 98 (Φεβρουάριος 1965), σ. 30-33.- Κωνσταντίνος Γεωργούλης, «Δημήτρης Γληνός», *Νέα Εστία* 398-399 (1-15 Ιανουαρίου 1944), σ. 106-111.
5. Για την Εκπαίδευση στην Κρήτη την περίοδο της Κρητικής Πολιτείας βλ. Αντώνη Χουρδάκη, *Η παιδεία στην Κρητική Πολιτεία (1898-1913)*, Αθήνα: εκδόσεις Gutenberg – Γιώργος και Κώστας Δαρδανός, 2002.
6. Ν. 5802/1933, Φ.Ε.Κ. 286, τεύχος Α΄, 29.9.1933, «περί ιδρύσεως Π.Α.[Παιδαγωγικών Ακαδημιών]».
7. Βλ. αναλυτικά για την Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση την περίοδο που εξετάζεται: Σήφης Μπουζάκης, Χρήστος Τζήκας, Κώστας Ανθόπουλος, *Η κατάρτιση των Δασκάλων – Δασκαλισμών και των Νηπιαγωγών στην Ελλάδα, τ. Β΄, Η Περίοδος των Παιδαγωγικών Ακαδημιών και των Σχολών Νηπιαγωγών, 1933-1990*, εκδόσεις Gutenberg, Αθήνα 2002.

8. Ειρήνη Ξενέλλη, *Από το Διδασκαλείο στην Παιδαγωγική Ακαδημία. Γυναίκες δασκάλες στην Παιδαγωγική Ακαδημία Μυτιλήνης (1950-1964)*, Επιβλέπων: Χ. Εξερτζόγλου, Διπλωματική Εργασία, Τμήμα Κοινωνικής Ανθρωπολογίας και Ιστορίας, Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα Σπουδών «Γυναίκες και Φύλα: Ανθρωπολογικές και Ιστορικές Προσεγγίσεις», χ.χ., σ. 33-34.
9. Για τη λειτουργία της Ακαδημίας σε αυτό το κτήριο βλ. και. εφ. *Πατρίς*, Ηράκλειο, 23 Σεπτεμβρίου 1953, αρ. φύλ. 2041 και συγκεκριμένα το άρθρο με τίτλο «Το ζήτημα στην στεγασέως της Παιδαγωγικής Ακαδημίας. Η αποπεράτωση του νέου κτιρίου της».
10. Για το Πανάνειο νοσοκομείο βλ. Στέργιο Γ. Σπανάκη, *Η Κρήτη Α΄ Κεντρική – Ανατολική, Τουρισμός – Ιστορία – Αρχαιολογία*, Ηράκλειο: εκδόσεις «Σφακιανός», χ.χ., σ. 229
11. Δημήτρης Χ. Σάββας, *Λες και ήταν χθες. Μνήμες... από το παλιό Ηράκλειο*, Βικελαία Δημοτική Βιβλιοθήκη, Ηράκλειο 2015, σ. 277.
12. Βλ. Παράρτημα Φωτογραφιών, Εντύπων και Εγγράφων, αρ. 1 και 2.
13. Εφ. *Πατρίς*, Ηράκλειο, 23 Σεπτεμβρίου 1953, αρ. φύλ. 2041 και συγκεκριμένα το άρθρο με τίτλο «Το ζήτημα στην στεγασέως της Παιδαγωγικής Ακαδημίας. Η αποπεράτωση του νέου κτιρίου της».- Πρβλ. Παράρτημα Φωτογραφιών Εντύπων και Εγγράφων, αρ. 3.
14. Δημήτρης Σάββας, «Ιστορικές σελίδες - Η Παιδαγωγική Ακαδημία στο Ηράκλειο», εφ. *Πατρίς*, Ηράκλειο, 10.11.2008.
15. Εφ. *Πατρίς*, Ηράκλειο, 23 Σεπτεμβρίου 1953, αρ. φύλ. 2041 και συγκεκριμένα το άρθρο με τίτλο «Το ζήτημα στην στεγασέως της Παιδαγωγικής Ακαδημίας. Η αποπεράτωση του νέου κτιρίου της».- Πρβλ. Παράρτημα Φωτογραφιών Εντύπων και Εγγράφων, αρ. 3.
16. Βλ. ενδεικτικά Α. Καραφύλλη, «Η μόρφωση των δασκάλων και των διδασκαλισών κατά την περίοδο των Παιδαγωγικών Ακαδημιών (1933 – 1990)», στο Σ. Μπουζάκης (Επιμ.), *Πανόραμα Ιστορίας της Εκπαίδευσης: Όψεις και Απόψεις*. τ. Β΄, εκδόσεις Gutenberg, Αθήνα 2011, σ. 837 – 850.
17. Εφ. *Ελευθέρα Σκέψις*, Ηράκλειο, 18 Ιανουαρίου 1930, αριθ. φύλ. 436, σ. 1.
18. Εφ. *Πατρίς*, Ηράκλειο, 23 Σεπτεμβρίου 1953, αρ. φύλ. 2041 και συγκεκριμένα το άρθρο με τίτλο «Το ζήτημα στην στεγασέως της Παιδαγωγικής Ακαδημίας. Η αποπεράτωση του νέου κτιρίου της».- Πρβλ. Παράρτημα Φωτογραφιών Εντύπων και Εγγράφων, αρ. 3.
19. Εφ. *Μεσόγειος*, Ηράκλειο, 13 Ιανουαρίου 1966, αριθ. φύλ. 4636, σ. 1. - Βλ. και Παράρτημα Φωτογραφιών, Εντύπων και Εγγράφων, αρ. 4-6.
20. Πρβλ. Αντώνιο Σοφουλάκη, «Παιδαγωγική Ακαδημία Ηρακλείου», εφ. *Πατρίς*, Ηράκλειο, 4 Φεβρουαρίου 2019.- Δημήτρης Χ. Σάββας, *Λες και ήταν χθες. Μνήμες... από το παλιό Ηράκλειο*, ό.π., σ. 280.- Για την χρήση του μητροπολιτικού ναού του Αγίου Μηνά κατά τη διάρκεια της Κατοχής βλ. και Emmanouil Chalkiadakis, “The Church of Crete during the Nazi Occupation, 1941-1945”, *Mésogeios* 37 (2022) [Διάλεξη στο Πανεπιστήμιο της Βιέννης (Institut für Byzantinistik und Neogräzistik der Universität Wien), 6.1.2016], σ. 144.
21. Δημήτρης Χ. Σάββας, *Λες και ήταν χθες. Μνήμες... από το παλιό Ηράκλειο*, ό.π., σ. 280.
22. Εφ. *Πατρίς*, Ηράκλειο, 23 Σεπτεμβρίου 1953, αρ. φύλ. 2041 και συγκεκριμένα το άρθρο με τίτλο «Το ζήτημα στην στεγασέως της Παιδαγωγικής Ακαδημίας. Η αποπεράτωση του νέου κτιρίου της».
23. Εφ. *Πατρίς*, Ηράκλειο, 24 Σεπτεμβρίου 1953, αρ. φύλ. 2042 και συγκεκριμένα το άρθρο με τίτλο «2ον, Το ζήτημα στην στεγασέως της Παιδαγωγικής Ακαδημίας. Η αποπεράτωση του νέου κτιρίου της».- Πρβλ. Παράρτημα Φωτογραφιών, Εντύπων και Εγγράφων, αρ. 7.
24. Γ. Β. Δερτιλής, *Επτά Πόλεμοι, Τέσσερις Εμφύλιοι, Επτά Πτωχεύσεις 1821-2016*, εκδόσεις Πόλις, Αθήνα ¹⁰2017, σ. 99-111.- Νίκος Γ. Σβορώνος, *Επισκόπηση της Νεοελληνικής Ιστορίας*, εκδόσεις Θεμέλιο, Αθήνα 1994, σ. 144-153.- Απόστολος Ε. Βακαλόπουλος, *Νέα Ελληνική Ιστορία. Από το 1204 έως τις αρχές του 21ου αιώνα*, επιστημονική επιμέλεια, επίμετρο, χρονολόγιο και συμπληρωματική βιβλιογραφία: Εμμανουήλ Γ. Χαλκιαδάκης, εκδόσεις Ηρόδοτος, Αθήνα 2020, σ. 411-433.

25. Εφ. *Πατρίς*, Ηράκλειο, 25 Σεπτεμβρίου 1953, αρ. φύλ. 2043 και συγκεκριμένα το άρθρο με τίτλο «3^ο (τελευταίον), Το ζήτημα στις στεγάσεις της Παιδαγωγικής Ακαδημίας. Η αποπεράτωση του νέου κτιρίου της».- Πρβλ. Παράρτημα Φωτογραφιών, Εντύπων και Εγγράφων, αρ. 8.
26. Γεωργίου Ε. Κρασανάκη, *Οδοιπορικό Ζωής (Αυτοβιογραφία)*, Ηράκλειο Κρήτης 2020, σ. 43.
27. Εφ. *Πατρίς*, Ηράκλειο, 25 Σεπτεμβρίου 1953, αρ. φύλ. 2043 και συγκεκριμένα το άρθρο με τίτλο «3^ο (τελευταίον), Το ζήτημα στις στεγάσεις της Παιδαγωγικής Ακαδημίας. Η αποπεράτωση του νέου κτιρίου της».- Πρβλ. Παράρτημα Φωτογραφιών, Εντύπων και Εγγράφων, αρ. 8.
28. Γεωργίου Ε. Κρασανάκη, *Οδοιπορικό Ζωής (Αυτοβιογραφία)*, ό.π., σ. 43.
29. Εφ. *Πατρίς*, Ηράκλειο, 25 Σεπτεμβρίου 1953, αρ. φύλ. 2043, ό.π.
30. Βλ. το έργο του Δημήτρη Σάββα, *Λες και ήταν χθες. Μνήμες... από το παλιό Ηράκλειο*, ό.π., σ. 280.
31. Πρβλ. το άρθρο του Μπάμπη Σαββίδη, «Ηράκλειο: “Πράσινο φως” για την πρώην Παιδαγωγική Ακαδημία που μετρά οκτώ δεκαετίες ζωής», εφ. *Νέα Κρήτη*, Ηράκλειο, 29 Ιανουαρίου 2022.
32. Α. Καραφύλλης, *Νεοελληνική Εκπαίδευση: Δύο αιώνες μεταρρυθμιστικών προσπαθειών*, Αθήνα: Κριτική 2013, σ. 105.
33. Δημήτρης Χ. Σάββας, ό.π., σ. 280-281.
34. Πρβλ. το άρθρο του Μπάμπη Σαββίδη, «Ηράκλειο: “Πράσινο φως” για την πρώην Παιδαγωγική Ακαδημία που μετρά οκτώ δεκαετίες ζωής», εφ. *Νέα Κρήτη*, Ηράκλειο, 29 Ιανουαρίου 2022.
35. Δημήτρης Χ. Σάββας, ό.π., σ. 281.
36. Δήμος Ηρακλείου, *Αναμνηστικό Λεύκωμα Νίκου Καζαντζάκη. Από το πρώτο φιλολογικό μνημόσυνό του στο Ηράκλειο στις 10 Γενάρη του 1960*, Αθήνα: Δίφρος 1961, σ. 77. Στο λεύκωμα περιλαμβάνεται ο πρόλογος του περιοδικού *Εικόνες* (τχ. 109, Νοέμβριος-Δεκέμβριος 1957), με τίτλο "Ο γιος της Κρήτης επιστρέφει για πάντα στη γη που γεννήθηκε και εμπνεύσθηκε", καθώς και η περιγραφή της κηδείας του Καζαντζάκη από τον Φρέντυ Γερμανό. Βλ. και Παράρτημα Φωτογραφιών, Εντύπων και Εγγράφων, αρ. 9 και 10.
37. Γεωργίου Ε. Κρασανάκη, *Οδοιπορικό Ζωής (Αυτοβιογραφία)*, ό.π., σ. 43-45.
38. Βλ. αναλυτικά Α. Καραφύλλη, «Η μόρφωση των δασκάλων και των διδασκαλισών κατά την περίοδο των Παιδαγωγικών Ακαδημιών (1933 – 1990)», Στο: Σ. Μπουζάκης (Επιμ.), *Πανόραμα Ιστορίας της Εκπαίδευσης: Όψεις και Απόψεις*. τ. Β', Αθήνα: Gutenberg, 2011, σ. 837- 850. Σήφης Μπουζάκης, Χρήστος Τζήκας, Κώστας Ανθόπουλος, *Η κατάρτιση των Δασκάλων – Δασκαλισών και των Νηπιαγωγών στην Ελλάδα*, τ. Β', *Η Περίοδος των Παιδαγωγικών Ακαδημιών και των Σχολών Νηπιαγωγών, 1933-1990*, ό.π., σ. 44-52.
39. Σήφης Μπουζάκης, Χρήστος Τζήκας, Κώστας Ανθόπουλος, *Η κατάρτιση των Δασκάλων - Δασκαλισών και των Νηπιαγωγών στην Ελλάδα*, τ. Β', *Η Περίοδος των Παιδαγωγικών Ακαδημιών και των Σχολών Νηπιαγωγών, 1933-1990*, ό.π., σ. 50-53.
40. Ό.π., σ. 58.
41. Δημήτρης Χ. Σάββας, ό.π., σ. 282-283. Για τους καθηγητές της Ακαδημίας βλ. και Παράρτημα Φωτογραφιών, Εντύπων και Εγγράφων, αρ. 11-12.
42. Πανεπιστήμιο Κρήτης, Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης, *Αρχείο Παιδαγωγικής Ακαδημίας Ηρακλείου*, Κατάστιχο «Από 1548. Ακαδ. έτος 1982-1983, 1983-1984 (1984-1985 μόνο μετ/φές), Από 1548-2020 και 2121 -2211».
43. Πανεπιστήμιο Κρήτης, Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης, *Αρχείο Παιδαγωγικής Ακαδημίας Ηρακλείου*, Κατάστιχο «Μητρώον Σπουδαστών 1976-1980, 683-1059» και Κατάστιχο «Μητρώο Σπουδαστών από Α.Μ. 1060 έως 1547, [ακαδ. έτη] 1979-1983».
44. Για τα μαθήματα, τις εκδρομές και γενικά για τη λειτουργία της Ακαδημίας βλ. και Παράρτημα Φωτογραφιών, Εντύπων και Εγγράφων, αρ. 13-18.

45. Σήφης Μπουζάκης, Χρήστος Τζήκας, Κώστας Ανθόπουλος, *Η κατάρτιση των Δασκάλων - Δασκαλισμών και των Νηπιαγωγών στην Ελλάδα, τ. Β', Η Περίοδος των Παιδαγωγικών Ακαδημιών και των Σχολών Νηπιαγωγών, 1933-1990*, ό.π., σ. 74.
46. Αντώνιος Σοφουλάκης, «Παιδαγωγική Ακαδημία Ηρακλείου», εφ. *Πατρίς*, Ηράκλειο, 4 Φεβρουαρίου 2019.
47. Δημήτρης Χ. Σάββας, ό.π., σ. 282.
48. Αντώνιος Σοφουλάκης, «Παιδαγωγική Ακαδημία Ηρακλείου», εφ. *Πατρίς*, Ηράκλειο, 4 Φεβρουαρίου 2019.- Πρβλ. Φ.Ε.Κ. Δ4/131, «Ίδρυση Πειραματικού λυκείου στο Ηράκλειο Κρήτης» [σε κτήριο της Παλιάς Παιδαγωγικής Ακαδημίας], Αθήνα, 6 Οκτωβρίου 1989.
49. Π.Δ. 320/ 1983, Φ.Ε.Κ. 116/ 7.9.1983, τ. Α', «Οργάνωση και λειτουργία των Παιδαγωγικών Τμημάτων των Α.Ε.Ι.», άρθρο 1, παράγραφοι 1-3.
50. Π.Δ. 320/ 1983, Φ.Ε.Κ. 116/ 7.9.1983, τ. Α', «Οργάνωση και λειτουργία των Παιδαγωγικών Τμημάτων των Α.Ε.Ι.», άρθρο 7.
51. Π.Δ. 186/1984, Φ.Ε.Κ. 61/ 8.5.1984, τ. Α', «Συμπλήρωση του Π.Δ/τος 320/1983 «Οργάνωση και λειτουργία των Παιδαγωγικών Τμημάτων των Ανωτάτων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων», άρθρο μόνο.
52. Από τους τελευταίους διευθυντές της Παιδαγωγικής Ακαδημίας υπήρξε και Γ. Κρασανάκης, και συγκεκριμένα από τις 5.3.1982 μέχρι τις 11.7.1983. Βλ. σχετικά το έργο του Γεωργίου Ε. Κρασανάκη, ό.π., σ. 93.
53. Αντώνιος Σοφουλάκης, «Παιδαγωγική Ακαδημία Ηρακλείου», εφ. *Πατρίς*, Ηράκλειο, 4-2-2019.
54. Πρβλ. άρθρο του Μπάμπη Σαββίδη, «Ηράκλειο: “Πράσινο φως” για την πρώην Παιδαγωγική Ακαδημία που μετρά οκτώ δεκαετίες ζωής», εφ. *Νέα Κρήτη*, Ηράκλειο, 29 Ιανουαρίου 2022.- Πρβλ. Παράρτημα Φωτογραφιών, Εντύπων και Εγγράφων, αρ. 20.
55. Χρήστος Κωνσταντουδάκης - Αντώνης Στιβακτάκης, *Λεύκωμα Κρητών Δασκάλων Συγγραφών*, Σύλλογος Δασκάλων - Νηπιαγωγών Νομού Ηρακλείου «Νίκος Καζαντζάκης», Ηράκλειο 2000. Αναφέρονται μόνο τα ονόματα όσων αποδεδειγμένα φοίτησαν στην Παιδαγωγική Ακαδημία Ηρακλείου.
56. Πρβλ. το έργο του Γεωργίου Ε. Κρασανάκη, *Οδοιπορικό Ζωής (Αυτοβιογραφία)*, ό.π., κεφ. 6 «Το συγγραφικό μου έργο», σ. 127-133.
57. Πρβλ. Εμμανουήλ Γ. Χαλκιαδάκη, *Ιερά Μονή Αγκαράθου, Ιστορία, Θρησκευτική και Πολιτιστική Κληρονομιά*, (υπό έκδοση), κεφ. «Ανδρέας Νανάκης, Μητροπολίτης Αρκαλοχωρίου Καστελλίου και Βιάννου...».
58. Δημήτρης Χ. Σάββας, ό.π., σ. 283.
59. Πρβλ. Παράρτημα Φωτογραφιών, Εντύπων και Εγγράφων, αρ. 19-20.

Πηγές - Βιβλιογραφία

Αρχεία

- Πανεπιστήμιο Κρήτης, Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης, *Αρχείο Παιδαγωγικής Ακαδημίας Ηρακλείου*, Κατάστιχο «Μητρώον Σπουδαστών 1976-1980, 683-1059» και Κατάστιχο «Μητρώο Σπουδαστών από Α.Μ. 1060 έως 1547, [ακαδ. έτη] 1979-1983».
- Πανεπιστήμιο Κρήτης, Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης, *Αρχείο Παιδαγωγικής Ακαδημίας Ηρακλείου*, Κατάστιχο «Από 1548. Ακαδ. έτος 1982-1983, 1983-1984 (1984-1985 μόνο μετ/φές), Από 1548-2020 και 2121 -2211».
- Ιδιωτικό Αρχείο Γεωργίου Γ. Πιτσιτάκη.
- Ιδιωτικό Αρχείο Μανώλη Χετζογιαννάκη.

Νομοθετικά Διατάγματα

Ν. 5802/1933, Φ.Ε.Κ. 286, τεύχος Α', 29.9.1933, «περί ιδρύσεως Π.Α.».

Π.Δ. 320/ 1983, Φ.Ε.Κ. 116/ 7.9.1983, τ. Α', «Οργάνωση και λειτουργία των Παιδαγωγικών Τμημάτων των Α.Ε.Ι.».

Π.Δ. 186/1984, Φ.Ε.Κ. 61/ 8.5.1984, τ. Α', «Συμπλήρωση του Π.Δ/τος 320/1983 «Οργάνωση και λειτουργία των Παιδαγωγικών Τμημάτων των Ανωτάτων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων».

Φ.Ε.Κ. Δ4/131, «Ίδρυση Πειραματικού λυκείου στο Ηράκλειο Κρήτης» [σε κτήριο της Παλιάς Παιδαγωγικής Ακαδημίας], Αθήνα, 6 Οκτωβρίου 1989.

Τύπος

Εφ. *Ελευθέρα Σκέψις*, Ηράκλειο, 18 Ιανουαρίου 1930, αριθ. φύλ. 436.

Εφ. *Πατρίς*, Ηράκλειο, 23 Σεπτεμβρίου 1953, αρ. φύλ. 2041 και συγκεκριμένα το άρθρο με τίτλο «Το ζήτημα της στεγάσεως της Παιδαγωγικής Ακαδημίας. Η αποπεράτωση του νέου κτιρίου της».

Εφ. *Πατρίς*, Ηράκλειο, 24 Σεπτεμβρίου 1953, αρ. φύλ. 2042 και συγκεκριμένα το άρθρο με τίτλο «2ον, Το ζήτημα της στεγάσεως της Παιδαγωγικής Ακαδημίας. Η αποπεράτωση του νέου κτιρίου της».

Εφ. *Πατρίς*, Ηράκλειο, 25 Σεπτεμβρίου 1953, αρ. φύλ. 2043 και συγκεκριμένα το άρθρο με τίτλο «3ον (τελευταίον), Το ζήτημα της στεγάσεως της Παιδαγωγικής Ακαδημίας. Η αποπεράτωση του νέου κτιρίου της».

Εφ. *Μεσόγειος*, Ηράκλειο, 13 Ιανουαρίου 1966, αριθ. φύλ. 4636.

Δημήτρης Σάββας, «Ιστορικές σελίδες - Η Παιδαγωγική Ακαδημία στο Ηράκλειο», εφ. *Πατρίς*, Ηράκλειο, 10 Νοεμβρίου 2008.

Αντώνιος Σοφουλάκης, «Παιδαγωγική Ακαδημία Ηρακλείου», εφ. *Πατρίς*, Ηράκλειο, 4 Φεβρουαρίου 2019.

Μπάμπης Σαββίδης, «Ηράκλειο: "Πράσινο φως" για την πρώτη Παιδαγωγική Ακαδημία που μετρά οκτώ δεκαετίες ζωής», εφ. *Νέα Κρήτη*, Ηράκλειο, 29 Ιανουαρίου 2022.

Βοηθήματα, άρθρα σε επιστημονικά περιοδικά και συλλογικούς τόμους

Βακαλόπουλος, Α. (2020) *Νέα Ελληνική Ιστορία. Από το 1204 έως τις αρχές του 21ου αιώνα*, επιστημονική επιμέλεια, επίμετρο, χρονολόγιο και συμπληρωματική βιβλιογραφία: Εμμανουήλ Γ. Χαλκιαδάκης, Αθήνα: Ηρόδοτος.

Γεωργούλης, Κ. (1944) «Δημήτρης Γληνός», *Νέα Εστία* 398-399 (1-15 Ιανουαρίου 1944), 106-111.

Δερτιλής, Γ. (¹⁰2017) *Επτά Πόλεμοι, Τέσσερις Εμφύλιοι, Επτά Πτωχεύσεις 1821-2016*, Αθήνα: Πόλις.

- Δήμος Ηρακλείου (1961) *Αναμνηστικό Λεύκωμα Νίκου Καζαντζάκη. Από το πρώτο φιλολογικό μνημόσυνο του στο Ηράκλειο στις 10 Γενάρη του 1960*, Αθήνα: Δίφρος.
- Καραφύλλης, Α. (2011) «Η μόρφωση των δασκάλων και των διδασκαλισσών κατά την περίοδο των Παιδαγωγικών Ακαδημιών (1933 – 1990)», στο Σ. Μπουζάκης (επιμ.), *Πανόραμα Ιστορίας της Εκπαίδευσης: Όψεις και Απόψεις*. τ. Β', Αθήνα: Gutenberg, 837-850.
- (2013) *Νεοελληνική Εκπαίδευση: Δύο αιώνες μεταρρυθμιστικών προσπαθειών*, Αθήνα: Κριτική.
- Κρασανάκης, Ε. Γ. (2020) *Οδοιπορικό Ζωής (Αυτοβιογραφία)*, Ηράκλειο Κρήτης.
- Μπουζάκης, Σ., Τζήκας, Χρ., Ανθόπουλος, Κ. (2002) *Η κατάρτιση των Δασκάλων – Δασκαλισσών και των Νηπιαγωγών στην Ελλάδα, τ. Β', Η Περίοδος των Παιδαγωγικών Ακαδημιών και των Σχολών Νηπιαγωγών, 1933-1990*, Αθήνα: Gutenberg.
- Ξενέλλη, Ει. (χ.χ.) *Από το Διδασκαλείο στην Παιδαγωγική Ακαδημία. Γυναίκες δασκάλες στην Παιδαγωγική Ακαδημία Μυτιλήνης (1950-1964)*, Επιβλέπων: Χ. Εξερτζόγλου, Διπλωματική Εργασία, Τμήμα Κοινωνικής Ανθρωπολογίας και Ιστορίας, Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα Σπουδών «Γυναίκες και Φύλα: Ανθρωπολογικές και Ιστορικές Προσεγγίσεις».
- Σάββας, Δ. (2015) *Λες και ήταν χθες. Μνήμες... από το παλιό Ηράκλειο*, Βικελαία Δημοτική Βιβλιοθήκη, Ηράκλειο.
- Σβορώνος, Ν. (1994) *Επισκόπηση της Νεοελληνικής Ιστορίας*, Αθήνα: Θεμέλιο, 144-153.
- Σπανάκης, Στ. (χ.χ.) *Η Κρήτη Α' Κεντρική – Ανατολική, Τουρισμός – Ιστορία – Αρχαιολογία*, Ηράκλειο: εκδόσεις "Σφακιανός".
- Σωτηρίου, Κ. (Φεβρουάριος 1965) «Δημήτρης Γληνός. Ο μεγάλος του έθνους Δάσκαλος», *Πολιτική, Οικονομική Έρευνα* 98, 30-33.
- Χαλκιαδάκης, Ε. (υπό έκδοση) *Ιερά Μονή Αγκαράθου, Ιστορία, Θρησκευτική και Πολιτιστική Κληρονομιά*.
- , "The Church of Crete during the Nazi Occupation, 1941-1945", *Mésogeios* 37 (2022) [Διάλεξη στο Πανεπιστήμιο της Βιέννης (Institut für Byzantinistik und Neogräzistik der Universität Wien), 6.1.2016], 135-155.
- Χουρδάκης, Α. (2002) *Η παιδεία στην Κρητική Πολιτεία (1898-1913)*, Αθήνα: Gutenberg – Γιώργος και Κώστας Δαρδανός.

Πηγές στο Διαδίκτυο

- users.sch.gr/chetzogian/globalschautosch/iware/?D=4a648e9dc6c46b7e046795d66a01da0a (ιστοσελίδα συντ. Δάσκαλου Μανώλη Χετζογιαννάκη. Ημερομηνία πρόσβασης 2.5.2019).